

A garázdaság megítélésének alakulása Magyarországon

Szerző: dr. Szarka Gergő

Tartalom

Bevezetés.....	1
I. A garázda jellegű cselekmények, a garázdaság kriminalizálása Magyarországon.....	1
1. A garázda jellegű cselekmények a korai, feudális jogban	1
2. A Csemegi-kódex újításai	4
3. A garázdaság tényállása Magyarországon a szovjet jog tükrében	7
3.1. Az 1955. évi 17. sz. tvr.....	7
3.2. Az 1961. évi V. törvény és az 1968. évi I. törvény	9
II. A „modern” garázdaság, mint deliktum létrejötte, jogelméleti kitekintés, a közrend, közbiztonság és a köznyugalom fogalma, illetve ezek értelmezése a joggyakorlat tükrében..	11
1. A garázdaság az 1978. évi IV. törvényben (régi Btk.).....	11
2. A garázdaság hatályos szabályozása a Büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényben (Btk.)	13
3. A garázdaság jogi tárgya, a közrend, közbiztonság és a köznyugalom	14
3.1. A külön szabályozás szükségessége.....	22
4. A garázdaság hatályos tényállásának elemzése	23
4.1. A bűncselekmény elkövetési tárgya	23
4.2. Elkövetési magatartás.....	23
4.3. A bűncselekmény alanya, alanyi oldal	29
4.4. Minősített esetek	30
4.5. Elhatárolási és halmazati kérdések.....	31
III. A garázdaság szabálysértése	34
Összegzés	34

Bevezetés

A tanulmányom témája a garázdaság bűncselekménye. Témaválasztásom oka, hogy a közbiztonság, a közrend, illetve a köznyugalom rendkívül jelentős kérdések egy kulturált társadalom mindennapjaiban. Értekezésem során elemzem a bűncselekmény törvényi szabályozásának hazai alakulását egészen a korai, államalapítást követő időszakról kezdve a jelenleg hatályos szabályozásig. Kitérek ezen belül is a köznyugalom, közrendet sértő, illetve veszélyeztető cselekmények jogtörténeti állomásaira, csomópontjaira. Áttekintem a jogtárgyat érintő legfontosabb dogmatikai kérdéseket, összehasonlító módszerrel vizsgálom a jogtárggyal kapcsolatos fogalmakkal összefüggő szakirodalmi nézeteket. Részletesen kifejtem a jelenleg hatályos szabályozást az általános bűncselekményi elemzési szempontok alapján, illetve a joggyakorlatból merített példákon keresztül teszem világosabbá a deliktummal kapcsolatos kérdéseket. Külön fejezetben tárgyalom a bűncselekménynek a szabálysértési alakzatával való kapcsolatát, a legfontosabb különbségeket. Dolgozatom célja, hogy összefüggő képet adjon a garázda jellegű cselekmények jellegzetességeiről, és konkrétan a 2012. évi C. törvény által garázdaság néven említett bűncselekményről.

I. A garázda jellegű cselekmények, a garázdaság kriminalizálása Magyarországon

1. A garázda jellegű cselekmények a korai, feudális jogban

A történeti jogfejlődés korai szakaszában nem készült egységes büntetőjogi kódex, azonban már I. (Szent) István uralkodása alatt fellelhetünk néhány közösségellenességet pönalizáló szabályt. Ennek legfőbb oka a keresztény vallás és az állami rend megszilárdításához fűződő érdek volt, hiszen a dekrétumok a templomban betartandó viselkedési normákat¹, illetve az általános közösségi együttélési normákat rögzítik, és az ezeket megszegőket rendelik büntetni.² A későbbi uralkodók is felfigyeltek a hasonló bűncselekmények kiemelkedő veszélyességére, és számos olyan forrás létezik, amelyek a köznyugalom negatívan befolyásoló cselekményeket próbálják meggátolni. Ilyen például a magyar jogban Zsigmond uralkodásától jelen lévő hatalmaskodás bűncselekménye, mely a sértett tárgytól függően később két részre, kisebb és nagyobb hatalmaskodásra oszlott³, ám mindvégig megmaradt az általános közrendvédelmi jellege. Mátyás 1486. évi dekrétumának 15. cikkelye később már nevesíti is a hatalmaskodás öt fő elkövetési magatartását: a nemesek házára törést, birtokaik és

¹ Szent István dekrétumai 2. könyv 18. fejezet

² Szent István dekrétumai 2. könyv 33. és 49. fejezet

³ A felosztást II. Ulászló vezette be 1491. évi dekrétumában.

tartozékaik jogtalan elfoglalását, nemesek megölését, nemesek megsebesítését, megverését, jogtalan letartóztatását. Noha a 17. századi források már tényleges „garázda” jellegű magatartásokat említenek: „felségének némely garázda határőrei azokon a területeken úgy a nemesség, mint a szegény nép ellen különféle jogtalanságokat merészkednek elkövetni és okozni...”⁴, a korszakban még mindig hiányzott az egységes büntetőjogi szabályozás, illetve a fennálló szabályok egységes rendszerbe foglalása. A század végén több próbálkozás is volt a kodifikációra, azonban ezek nem tekinthetők új regulációnak, csupán vagy az osztrák jog recipiálásának (Praxis Criminalis hatályba léptetése) vagy legfeljebb inkorporációnak. Ténylegesen új szabályozást adó, az egész büntetőjogot átfogó szabályozásnak csak az 1795-ös és az 1843-as büntetőjogi törvényjavaslatok tekinthetők.⁵

Az 1795-ös törvénytervezet már valóban egy jövőbe mutató, az előző szabályozáshoz képest modern szellemiségű javaslat volt. Ezt tükrözi a legalitásra való törekvés, nevezetesen az, hogy a kódex határozottan előírta a vele ellentétes valamennyi írott vagy íratlan szokásjogi norma hatályon kívül helyezését.⁶ Felvilágosult szellemiségéről tanúskodik, hogy sorait a nullum crimen sine lege elv figyelembevételével alkották.

Különös módon, némiképp a jogegységesítési szándékkal ellentétesen, egy külön fejezet szól „Az e kódexben meg nem nevezett büntettekről”. Ebben a szakaszban találhatóak a garázda jellegű cselekmények is, amelyeket a törvényalkotó „pajkosság” elnevezéssel inkorporált: *„Büntetendő végül a pajkosság is, amikor ti. valaki olyasmit sért meg, vagy főként olyasmit rombol le, ami a közösség haszna, érdeke, vagy gyönyörködtetése céljából épült fel, vagy került eltüntetésre; s az is, ha valaki az ablakon keresztül, vagy más módon is bárkinek házába más megkárosítása érdekében bármit bedob; s az is, aki a járóelőkre valamit kiönt vagy kidob, illetve bármilyen más módon zaklatja őket; továbbá az is, aki tolazkodó koldulásával mintegy erőszakosan csikarja ki az alamizsnát; végül az is, aki gonosz szándékkal másokat meggondolatlanul pereskedésre, megalapozatlan kereset benyújtására bujtogat”*.⁷

Véleményem szerint a fejezet megalkotását az indokolta, hogy már a korszakban is léteztek olyan cselekmények, amelyek a büntetőjog „határmezsgyéjén álltak”, tehát nem lehetett azokat konkrétan deliktumnak tekinteni, de nyilvánvaló volt, hogy a társadalmi értékrenddel ellentétesek, és emiatt szükséges volt a szabályozásuk is.

⁴ III. Ferdinánd 1647. évi dekrétuma 44. cikkely

⁵ Nagy László Tibor: A garázda jellegű bűnözés büntetőjogi és kriminológiai aspektusai, PhD értekezés, kézirat, 23. o.

⁶ Hajdu Lajos: Az első (1795-ös) magyar bünetőkódex tervezet, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1971, 383. o.

⁷ Hajdu Lajos: i.m. 509. o.

Fontos megemlíteni, hogy ez a törvénytervezet is tartalmazza a közhatalmaskodás bűncselekményét a közbiztonság elleni bűncselekményekről szóló V. fejezetében. Közhatalmaskodás a kódex szerint „*annak a biztonságnak többek társaságában elkövetett megtámadása gyűlölettől, avagy egyéb gonosz érzéstől indítatva, amelynek élvezetéhez a polgártársak mindegyikének a köz oltalma alatt joga van.*” Jól látható tehát, hogy a közhatalmaskodás megvalósításához feltétlen több elkövető szükséges. Ezt támasztja alá a tervezet ezen fejezetének 3.§-a is, miszerint ezt a bűntettet azok követik el, „*akik magán-torzsalkodásaikat vagy bármiféle rajtuk esett sérelmet meg akarván bosszulni, más erőszakos megtámadására annyi társat vesznek maguk mellé, hogy az ilyen támadásból könnyen bekövetkezhetnek a köznyugalomra és a közbiztonságra sérelmet hozó cselekedetek; de azok is, akik így felkészülve, akár birtokhatáraik miatt, akár bármiféle egyéb tulajdon megszerzése avagy megtartása érdekében másokat ellenségesen megtámadnak.*”⁸ A többes elkövetői alakzat alól a szakasz 5. §-a mégis kivételt enged: „*Tárgyánál fogva a közhatalmaskodás egyik fajtája az is, ha valaki a bányabérlőt vagy aranymosót, jóllehet ezek törvényes bányaiügyi beiktatást nyertek, erőszakkal megakadályozza akár a bányamunka megkezdésében, akár annak folytatásában, vagy az aranymosásban, még akkor is, ha erőszakos cselekedetéhez nem visz magával társakat, és ütlegetés vagy halál sem következik be.*”⁹

Csaknem ötven évvel később készült egy másik, hasonlóan átfogó jellegű, modern büntető törvénykönyv javaslat is, nevezetesen az 1843. évi Deák-féle anyagi büntetőjogi javaslat. Ez a liberális szemléletű kódex már nem tartalmaz az 1795-öshöz hasonló, innominált deliktumokat. Logikus rendszerbe sorolva megkülönböztet büntetteket és rendőri kihágásokat,¹⁰ és hiányzik belőle a feudális szemléletet tükröző hatalmaskodás bűncselekménye. A más házába, udvarába történő jogellenes és erőszakos betörés nyilvános erőszakoskodásnak minősül, a verekedés büntetést külön fejezetben tárgyalja a joganyag, és gyakorlatilag csak „magánindítvány” alapján teszi üldözendővé, és csak kivételes esetben, a botrányt okozó verekedés tényállása esetén tartozik közkereset alá a tervezet alapján.¹¹

Büntetni rendeli a javaslat az istentisztelet megzavarását, ám a dolog elleni erőszakos cselekményeket nem a büntettek között szabályozza, hanem csupán rendőrségi kihágásként kezeli azokat, és csak konkrétan meghatározott esetekben, így amikor a rongálási cselekmények

⁸ Hajdu Lajos: i.m. 449. o.

⁹ Hajdu Lajos: i.m. 450. o.

¹⁰ Ez utóbbiak a Javaslat függelékében kerültek elhelyezésre.

¹¹ Ez az eset: „*valamely közhatalossági gyűlésben, valamely ítélőszékeknek ülésében, valami közhatalosság választás, vagy valamely bírói eljárás alkalmával követettek el, úgyszintén azon verekedések, melyek egyébként is az elkövetés helyének tekintetéből különösen botrányosak voltak, magán panasz nélkül is minden esetben közkereset alá vonandók.*”

potenciális veszélyhelyzet előidézésére alkalmasak, illetve felháborodást keltő, garázda jellegűek. Így „*a ki oly intő jeleket vagy karfákat, melyek utakon, hidakon, utcákon vagy bármilyen közhelyen veszedelem elhárítása végett vannak felállítva, szándékosan megront, 100 forintig büntethetik*”, illetve „*hasonlóan büntetetik az is, a ki útoszlopokat, keresztfákat, vagy nyilvános helyen felállított emlékeket szándékosan megront*”.¹²

Sajnálatos módon az említett két tervezet közül egyik sem emelkedett ténylegesen is törvényerőre.

Látható tehát, hogy a korszakot nem a tudatos, precízen tervezett jogalkotás jellemezte, legalábbis ami a büntetőkódexeket illeti. A törvények sokkal inkább szolgálták az uralkodók egyes személyes jellegű céljait, mint a tényleges állami érdekeket. Véleményem szerint erre vezethető vissza a konzekvens jogalkotás hiánya is, ami szokásjog alkalmazásához és gyakran önkényes bírói jogértelmezésekhez vezethetett. Ezen hiátusok kiküszöbölésére már a 18. század végétől kezdve folyamatos igény állt fenn, ám a tényleges áttörést mégis csaknem száz évvel később, 1878-ban sikerült elérni, amikor is hatályba lépett az 1878. évi V. tc., az első magyar büntetőkódex, az ún. Csemegi-kódex.

2. A Csemegi-kódex újításai

Ez a törvény már merőben más jelleggel és szerkezettel bírt, mint a korábban megszokott, „összefércelt” kódexek. A Csemegi Károly által kimunkált javaslatban több helyen fellelhetőek a közbotrányt okozó, illetve a köznyugalmat megzavaró cselekmények. Erre kitűnő példa a 249. §: „*A ki szemérmert sértő cselekmény nyilvános elkövetése által közbotrányt okoz: három hónapig terjedhető fogházzal, és kétszáz forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.*” Jól látható, hogy a törvény itt már eredményként értékelte a közbotrányt okozást, és bár a tényállás a szemérem elleni bűntettek és vétségek fejezetben található, mégis feltételezhető, hogy a cselekmény tárgya a közszeméremhez fűződő érdekekben megnyilvánuló köznyugalom.

Szintén eredményként értékeli a közbotrányt a törvény 190. §-a, amelyben – de facto – az istenkáromlást és vallási szertartások rendjének megsértését pönalizálja a jogalkotó: „*A ki a 171. §-ban meghatározott módon Isten ellen intézett gyalázó kifejezések által közbotrányt okoz, a ki az állam által elismert vallás szertartását erőszakkal megakadályozza, vagy megzavarja: vétséget követ el és egy évig terjedhető fogházzal és ezer forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetetik.*”

¹² Nagy László Tibor: i.m. 25-26. o.

A mai garázdaság bűncselekményéhez leginkább közelálló magatartások mégis a kódex VII. fejezetében található „Magánosok elleni erőszak” cím alatt lévő cselekmények, ugyanis a törvénykönyv magyarázata szerint: *”Magánosok elleni erőszak alatt amaz erőszakoskodások értetnek, melyeket a közrend megsértésével, kiválóan valamely csoport magánszemélyeken, vagy azok dolgain elkövet. E bűntett tehát, mint crimen vis publicum egyik faja, közeli rokonságban áll a 153.§-ban meghatározott lázadás s a hatóság elleni erőszak eseteivel; mert ezek alanya [...] szintén a csoport; tárgya a közrend, lényeges alkotó eleme az erőszak.”*¹³ Fellelhető tényállási elem tehát mind az erőszak (személy és dolog elleni is), mind pedig a csoportos elkövetési mód:

„175. § Ha valamely csoport azon célból, hogy személyeken vagy dolgokon erőszakot kövessen el, valakinek lakába, üzleti helyiségébe, vagy bekerített birtokába betör; a csoportnak mindenik tagja, a magánosok elleni erőszak büntette miatt, két évig terjedhető börtönnel büntetendő.”

176. § Ha pedig valamely csoport, nyílt helyen, akár személyeken, akár dolgokon követ el erőszakot: mindenik tagja, három évig terjedhető börtönnel büntetendő.”

Maga a törvény fejt ki, hogy ezen bűncselekmény tárgya a közrend¹⁴, alanya azonban a csoport, ugyanis a korszak álláspontja szerint a magánszemélyek vagy dolog elleni erőszak csak akkor zavarja meg a közrendet, ha azt nagyobb néptömeg követi el. A csoport fogalmával kapcsolatban meg kell említeni, hogy fennállásához már a korszakban is legalább 3-4 személy együttes jelenléte volt szükséges, illetve, hogy eltérő fogalomként kellett kezelni a „csoport” és a „csoportosulás fogalmát. A Magyarázat szerint a csoport esetében *„közömbös az, hogy minő célból jön össze több ember”*¹⁵

A 175. § és 176. §-ban szabályozott büntettektől eltérő jelleget mutat a 177. §-ban deklarált vétség: *”aki a munkabér felemelése vagy leszállítása végett, valamely munkás, vagy munkaadó ellen erőszakot követ el, azt szóval vagy tettel bántalmazza, vagy erőszakkal fenyegeti”,* illetőleg *„akik gyárak, műhelyek, vagy azon helyiségek előtt, ahol munkások dolgoznak, vagy a munkaadó, munkavezető lakása, illetőleg tartózkodási helye előtt összecsoportosulnak a végett, hogy a munka megkezdését vagy folytatását megakadályozzák, vagy pedig a munkásokat a munka elhagyására bírják”*. Ez gyakorlatilag sztrájktilalmat jelent,

¹³ Edvi Illés Károly dr., A Bünetőtörvénykönyv magyarázata, Második kötet, Révai testvérek kiadása, Budapest, 1894, 91. o.

¹⁴ Edvi Illés Károly dr., i.m. 95. o.

¹⁵ Edvi Illés Károly dr., i.m. 95. o.

és kevésbé kapcsolódik a fejezetbe foglalt előbbi deliktumokhoz. Egyetértek Nagy László Tibor azon véleményével, miszerint „eme rendelkezés beszorítása a magánosok elleni erőszak körébe meglehetősen erőszakoltnak tűnik”.¹⁶

Nem csupán a csoportosan elkövetett dolog elleni erőszak valósíthatott meg magánosok elleni erőszakot, azonban az egyszemélyes elkövetési mód esetén a tettes csak a sértett indítványára volt felelősségre vonható. Kivétel ez alól a 420. §-ban foglalt deliktum: „*aki sírt vagy síremléket, nyilvános emlékszobrot, közkönyvtárban őrzött könyvet, kéziratot, vagy a tudomány, művészet vagy ipar céljainak szolgáló nyilvános gyűjteményben őrzött egyéb tárgyat, nyilvános levéltárban vagy közhivatali irattárban őrzött okmányt, iratot, vagy más tárgyat jogtalanul megrongál, elpusztít vagy megsemmisít*”. Ebben az esetben ugyanis a cselekmény hivatalból üldözendő volt.

A Csemegi-kódex mellett fontos megemlíteni még az egy évvel később hatályba lépett, a büntető törvénykönyv a kihágásokról szóló 1879. évi XL. törvénycikket. Ez a törvény is tartalmaz a közrendet¹⁷, illetve a köznyugalmat sértő cselekményeket. Az elkövetési magatartások sokszínűségének bizonyosságául álljon itt néhány példa:

- „Verekedés az utczán, vagy nyilvános téren, korcsmában, vendéglőben, vagy más nyilvános vagy a közönség használatának nyitva álló helyen”
- „A ki nyilvános ünnepélyek, népünnepek, körmenetek vagy más csoportulások alkalmával, a szerencsétlenségek kikerülése és a rend fentartása céljából tett hatósági intézkedéseket megszegi”
- „A ki nyilvános helyen felállított emlékszobrot, emlékművet, sírt, síremléket, képet vagy más művészeti tárgyat szándékosan bemocskol”
- „A ki nyilvános helyen botrányt okozó részeg állapotban jelen meg”

Jól látható, hogy a kihágásokban megjelenik mind a személy elleni, mind a dolog elleni erőszakkal, sőt a pusztán fizikai-pszichikai állapottal előidézett (köz)botrány is.

Fellelhetőek vallási köznyugalmat sértő bűncselekmények is: „*A ki az állam által elismert valamely hitfelekezett vallásos tiszteletének tárgyát, a vallásos szertartásra rendelt helyiségen kívül és nem a vallásos szertartás alkalmával nyilvánosan meggyalázza és ez által közbotrányt okoz...*”¹⁸

¹⁶ Nagy László Tibor: i.m. 28-29. o.

¹⁷ Külön fejezetet (VII. fejezet) szentel a törvénycikk a közrend és a közszemérem elleni kihágásoknak.

¹⁸ 1879. évi XL. törvénycikk 51.§

3. A garázdaság tényállása Magyarországon a szovjet jog tükrében

3.1. Az 1955. évi 17. sz. tvr.

A garázda jellegű cselekményeket az 1926. évi szovjet-orosz Btk. az államigazgatás rendje elleni bűncselekményekről szóló második fejezetében tárgyalta¹⁹, szint vallva ezáltal a pönalizálás valódi céljáról, amit Erdész László a következőképpen fejtett ki: „A szocializmus építése folyamán mindjobban erősödött az emberek tudatossága és nőtt a szocialista nézetű emberek száma is. Mindjobban kiéleződött az ellentmondás egyrészt a szocializmus építése során elért szociális és kulturális eredmények, másrészt az emberek tudatában még megmaradt kapitalista csökevények hatására elkövetett garázda cselekmények között.”²⁰ Jól látható, hogy a büntetni rendeltség valódi oka és célja nem volt más, mint a „kapitalista csökevények kiirtása a köztudatból. Egyetértek tehát Demeter Vilmos azon megállapításával, mely szerint a garázdaság büntettének megalkotását a megváltozott társadalmi viszonyok és az ezen alapuló új közösségi erkölcs tette szükségessé.”²¹ Békés Imre megfogalmazása szerint „a szocialista társadalom viszonyai között a garázdaság a szocialista társadalom szabályaival való olyan szembehelyezkedés, amely a közrendet és a közbiztonságot veszélyezteti.”²² Mások is hasonló nézeteket vallanak: „A garázdaság akadályozza a szocialista állam eszmei nevelő munkáját is, mert a társadalomban az anarchisztikus folyamatokat erősíti és távol tartja az embereket a társadalmi aktivitástól.”²³ Magyarországon az 1950-es években végbemenő szocialista típusú társadalmi-gazdasági átalakulás természetesen begyűrűzött az anyagi büntetőjog szférájába is, létrehozva ezzel az eddig csak a különböző jogtárgyakat védő, más bűncselekményekben „megbúvó” garázdaság immáron önálló tényállását, amelyet az 1955. július 1. napján hatályba lépett 17. sz. tvr. 7. §-a a következőképpen fogalmaz meg: „Büntettet követ el és egy évig terjedhető börtönnel büntethető az, aki a társadalmi együttélés szabályait semmibe véve garázdálkodik, vagy olyképpen zavarja a közrendet, hogy garázda magatartásával nyilvános botrányt, felháborodást vagy riadalmat okoz” Ezen törvényszakasz esetében, bár nyilvánvalóan a szovjet-orosz Btk. táptalajából nőtt ki, nem beszélhetünk mechanikus jogtranszplantációról,

¹⁹ Az 1926. évi szovjet-orosz Btk. 74. §-a a garázdaság tényállását a következőképpen határozta meg: „Üzemekben, intézményekben és nyilvános helyen elkövetett garázda cselekményt egy évi börtönnel kell büntetni, ha e cselekmény jellegénél fogva nem minősül súlyosabban. Ha az említett cselekmény erőszakoskodásban, vagy botrányokozásban nyilvánult meg, vagy ismételten követték el, vagy megátalkodottan folytatták a közrendet őrző szervek figyelmeztetése ellenére, vagy tartalmánál fogva kivételes cinizmusra, vagy elvetemültségre mutat – a büntetés öt évig terjedhető szabadságvesztés.”

²⁰ Erdész László: A garázdaság büntette a szovjet és a magyar jogban. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest 1958. 6. o.

²¹ Demeter Vilmos: A garázdaság. Magyar jog 1964. 2. sz., 60. o.

²² Békés Imre: A garázdaság. Magyar Jog 1955. 11. sz. 330.-331. o.

²³ Bodgál Zoltán – Pintér Jenő: A közbiztonság és a közrend elleni büntettek, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest 1971, 349. o.

hiszen alapvető különbségek vannak a két tényállás között. A szovjet-országi tényállás csak a meghatározott helyen, üzemekben, intézményekben és a nyilvános helyen elkövetett garázdaságot rendeli büntetni, míg a magyar megfogalmazás ilyen kitételeket nem tartalmaz. Fontos különbség még, hogy míg a szovjet-országi jogszabály már ekkor szubszidiárius jellegű bűncselekményként szabályozza a garázdaságot, a magyar változatban ez a kitételek csak jóval később jelennek meg. A tvr. szerinti bűncselekménynek láthatóan két elkövetési magatartása van. Az egyik eset akkor valósul meg, ha az elkövető „a társadalmi együttélés szabályait semmibe véve garázdálkodik”, a másik eset pedig, ha „garázda magatartásával nyilvános botrányt, felháborodást vagy riadalmat okoz”. Mindkét esetben megjelenik tehát a „garázda” kifejezés, amely már a korszakban is rengeteg vita alapjául szolgált, mivel a jogalkotó adós maradt a kifejezés egzakt magyarozatával.²⁴ A Legfelsőbb Bíróság büntető kollégiuma is csupán közelítő értelmezést adott, amikor 141. számú állásfoglalásában leszögezte, hogy a „garázdálkodás, garázda magatartás fogalmát a szó hétköznapi, köztudatban lévő tartalma szerint kell meghatározni”²⁵. Bár az állásfoglalás célja a jogértelmezésbeli viták eloszlatása volt, már a korszakban is több kritika érte a legfőbb bírói szerv nyilatkozatát. Kereszty Gábor egy 1957-ben megjelent cikkében „aggályosnak” találta a garázdaság ilyen szempontú értelmezését, túl határozatlannak vélte ugyanis a garázdaság köznapi, köztudatban élő jelentését is. Véleménye szerint addig nem lehet valami a jogtudat része, amíg a köztudatban nincs szilárd helye.²⁶ Kereszty szerint garázdaságot az követ el, „aki a társadalmi együttélési szabályok semmibe vételét, közösségellenes szembehelyezkedését jelentősebb személyi vagy társadalmi érdeket sértő cselekmény vagy egyéb cselekmény elkövetésével nyilvánítja, s ezzel a közrendet sérti, vagy pedig bármely más közrendet sértő cselekmény nyilvános elkövetésével nyilvánítja ki közösségellenes szembehelyezkedését. s ennek következtében botrányt, riadalmat vagy felháborodást keletkeztet.”²⁷

A következőkben visszautalnék arra a megállapításra miszerint a magyar szabályozás nem tartalmaz szubszidiárius jellegre való semmilyen utalást. Ez azért fontos kérdés, mert jól látható, hogy a garázdaság jellegénél fogva kapcsolatba kerül más-más jogtárgyakat sértő cselekményekkel, és míg ezt az összeütközést a szovjet-országi tényállás megoldotta, Magyarországon ehhez a Legfelsőbb Bíróság büntető kollégiumának 146. számú állásfoglalása nyújtott segítséget. Eszerint: „amikor a cselekmény más jogvédelemet is sért, de külső megjelenési formájában a garázdaságra is utal: az indító okok és a cél vizsgálata adhat

²⁴ Erdész László: i.m. 57.-58. o.

²⁵ A mai értelemben a Magyar Értelmező Kéziszótár megfogalmazása szerint garázdaságon, a durván erőszakos, kárt okozó, féktelen viselkedést kell érteni.

²⁶ Kereszty Gábor: Néhány megjegyzés a garázdaság büntetésehez. Magyar Jog 1957. 5. sz. 87. o.

²⁷ Kereszty Gábor: i.m. 88. o.

támpontot annak eldöntésére, hogy az egyéb bűncselekményen felül megvalósul-e a garázdaság büntette is. Ha személy vagy dolog elleni támadásnak a garázdaság köznap fogalmától eltérő, meghatározott oka van, rendszerint nem garázdasággal, hanem csak egyéb bűncselekménnyel állunk szemben. Ekként ugyanannál a tevékenységnél a motívum jellegétől függhet, hogy az megvalósítja-e valamely egyéb büntett mellett a garázdaság büntettét vagy sem.” A jogtudomány ezt nevezi „motívum elméletnek²⁸”, ugyanis az állásfoglalás szerint az elkövetés motívuma dönti el, hogy az adott bűncselekmény egyben garázdaság is vagy csupán valamely személy vagy dolog elleni támadásban megnyilvánuló más bűncselekmény. Ezt erősíti a 145. számú állásfoglalás is, mely kimondja, hogy minden olyan cselekmény, amely megvalósítja a garázdaság büntettét, de egyéb jogi tárgyat is sért (élet, testi épség stb.), a garázdaság büntetével bűnhalmazatban áll. A szocialista büntetőjogi irodalomban még a hetvenes években is komoly vita folyt arról, hogy célszerű-e alkalmazni a garázdaság ezen szubjektív ismérvekre épülő meghatározását, ennek ellenére a joggyakorlat évtizedekig konzekvensen alkalmazta, sőt a korabeli szovjet-orsz Btk. indoklása is kifejtette, hogy a bűncselekmény kizárólag egyenes szándékkal követhető el.²⁹ A határozatlan fogalmak, és a joggyakorlat kialakulatlansága miatt a garázda jellegű cselekmények elbírálása során nagy teret kapott az egyéni mérlegelésen alapuló, diszkrécionális jogalkalmazás. Gyakorlatilag a bíró egyéni belátásán múlt, hogy egy-egy cselekményt garázdaságnak minősít-e vagy nem. A stabilnak eddig sem nevezhető jogalkalmazást végképp aláasta az 1960. évi 14. tvr. 1. §-ával bevezetett szabálysértési alakzat, amelyet akkor lehetett megállapítani, ha az eset összes körülményeire, különösen az elkövetés módjára és az elkövető személyi körülményeire tekintettel, a cselekmény kisebb jelentőségűnek minősült.

3.2. Az 1961. évi V. törvény és az 1968. évi I. törvény

Az 1961. évi V. törvény már a közrend és a közbiztonság elleni bűncselekmények között szabályozta a garázdaságot, a korábbi megfogalmazásokhoz képes sokkal letisztultabb rendszerben és fogalomhasználattal. A törvény 219. §-a szerint „aki nyilvános helyen olyan közösségellenes magatartást tanúsít, amely alkalmas arra, hogy másokban megbotránkozást vagy riadalmat keltsen, avagy nem nyilvános helyen tanúsított közösségellenes magatartásával másokban megbotránkozást vagy riadalmat kelt, ha súlyosabb büntett nem valósult meg, két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

²⁸ Az elméletet nem fogadták el a korabeli jogalkalmazásban, így a BK 146. csupán egy hónapig volt érvényben.

²⁹ Bodgál Zoltán – Pintér Jenő: i.m. 345-346. o.

A törvény szerint súlyosabban minősül a cselekmény, ha azt visszaesőként követik el, illetve ha az elkövetésben három vagy több személy vesz részt, valamint ha a cselekmény alkalmas volt arra, hogy a köznyugalmat súlyosan megzavarja.

Látható, hogy a tényállás központi eleme a közösségellenes magatartás, ami hasonlóan zavaros megfogalmazás, mint maga a garázda kifejezés.³⁰ Gaskó Béla egyik értekezésében kiemelten foglalkozik a közösségellenességgel. A Btk. indoklásából kiindulva fejti ki, hogy mivel minden büntett fogalmilag közösségellenes – hiszen szembehelyezkedést jelent a kollektív szellemmel, a társadalmi együttélés szabályaival – a 219. § szövegében való direkt kiemelés álláspontja szerint azt hivatott jelezni, hogy a garázdaság esetében feltűnő, hangsúlyozott közösségellenességről van szó, amit az elkövető szándékának át kell fognia. Tudnia kell tehát, hogy cselekménye megbotránkoztatást, riadalmat okoz és ezt akarnia is kell.³¹ A törvény és ennek alapján a jogalkalmazási gyakorlat szakított a motívum elmélettel, és a bűncselekmény elkövetését már tárgyi oldalról közelítette meg. Ehhez járult még valamely többlet és ezt fejezi ki a törvény a „közösségellenes” szóval.³² Álláspontom szerint ez a megközelítés vitatható, hiszen a garázda jellegű cselekmények társadalomra veszélyessége nyilvánvalóan alulmarad számos más bűncselekményétől, amelyek mégsem utalnak kifejezetten a cselekmény kihívó közösségellenességére.

Az 1968. évi I. törvény a garázdaság szabálysértési alakzatát rögzíti. Így tehát a 93. § szerint: „Aki nyilvános helyen olyan közösségellenes magatartást tanúsít, amely alkalmas arra, hogy másokban megbotránkozást vagy riadalmat keltsen, avagy nem nyilvános helyen tanúsított közösségellenes magatartásával másokban megbotránkozást vagy riadalmat kelt, feltéve, hogy az eset összes körülményeire (különösen az elkövetés módjára és az elkövető személyi körülményeire) tekintettel a cselekmény kisebb jelentőségű, elzárással vagy ötezer forintig terjedő pénzbírsággal sújtható.” Látható, hogy a tényállás a bűncselekményi alakzat szó szerinti leképzése, a különbség csupán a cselekmény „kisebb jelentőségében” áll. Az új törvény egyik legjelentősebb változása az első alapesetnél³³ fennálló immateriális jelleg. A nyilvános helyen történő elkövetéshez tehát elég, ha a cselekmény objektíve alkalmas a másokban való megbotránkoztatás vagy riadalom keltésére. A nem nyilvános elkövetési mód esetében megmaradt a materiális jelleg, a tényleges eredmény szükségessége.

³⁰ Az 1961-es törvény gyakorlatilag a garázda szót mellőzte a tényállásból, helyett lépett be ez a másik fogalom.

³¹ Gaskó Béla: Közösségellenesség és halmazat garázdaság esetén. Magyar Jog 1964. 1. sz. 4. o.

³² Kovács Lajos: Néhány gondolat a garázdaságról és jogalkalmazási tapasztalatairól. Magyar Jog 1982 10. sz. 927. o.

³³ Két alapesetet különböztet meg a törvény az alapján, hogy a cselekményt nyilvános helyen vagy nem nyilvános helyen követték el.

II. A „modern” garázdaság, mint deliktum létrejötte, jogelméleti kitekintés, a közrend, közbiztonság és a köznyugalom fogalma, illetve ezek értelmezése a joggyakorlat tükrében

Köztudott, hogy garázdaság a köznyugalom elleni bűncselekmények közül az egyik legnagyobb elkövetési rátájú, egyik legtipikusabb bűncselekmény. A következőkben a tényállás legfontosabb sajátosságait fejtem ki, érintve a jogdogmatikában és a joggyakorlatban a bűncselekménnyel kapcsolatos legnagyobb problémákat, illetve dilemmákat. Az elemzésem során egyidejűleg fejtem ki az 1978. évi IV. törvény és a jelenleg hatályos 2012. évi C. törvényben meghatározott garázdaság bűncselekmény legfontosabb jellemzőit arra figyelemmel, hogy a két szabályozás nagyrészt azonos, és a hatályos törvényi tényállás az 1978. évi büntetőkódex alapján épül fel.

1. A garázdaság az 1978. évi IV. törvényben (régii Btk.)

Amikor a régi Btk. előkészületei megkezdődtek, már alapvető igény volt a garázdaság büntetőjogi tényállásának újbóli megfogalmazására, pontosítására, mivel azt a rengeteg módosítás ellenére még mindig számos jogértelmezésbeli és alkalmazásbeli anomália jellemezte. A tényállás szükségességét az összeülő Koordinációs Bizottság sem kérdőjelezte meg, véleménye szerint önálló létét nem az általában a bűncselekményeket jellemző társadalomra veszélyesség alapozza meg, hanem az ezt az objektív elemet magába foglaló közösségellenesség.³⁴ A Bizottság a következő változtatásokat tartotta szükségesnek: Az alaptényállás szűkítése. Célul tűzték, hogy az új tényállás szerint az a cselekmény minősüljön garázdaságnak, amely megbotránkoztatás vagy riadalom keltésére objektíve alkalmas, és amelyet közösségellenesség motivált. Ez az eredeti megfogalmazással ellentétben már vonatkozott a nem nyilvános helyen elkövetett cselekményre is, így különösen a családi viszályok által, a házban lakó más személyekben megbotránkoztatást, illetve riadalmat keltő magatartásra. A másik fontos kérdés a garázdaság szabálysértési alakzata volt. A korábbi törvény abban tett különbséget a bűncselekmény és ezen tényállás között, hogy utóbbi esetén a cselekményt „csekély jelentőségűnek” értékelte a jogalkotó. Lehetőségként merült fel a szabálysértési alakzat megszüntetése is, ám féltő volt, hogy ezáltal a korábban csupán szabálysértésnek minősített cselekményeket – külön tényállás hiányában – bűncselekményként

³⁴ Nagy László Tibor: A garázda jellegű bűnözés büntetőjogi és kriminológiai aspektusai (PhD értekezés), 39-40. o.

értékelne a jogalkalmazó. Más megoldást kellett tehát találni. Nyilvánvaló volt, hogy az egyedüli lehetőség a két alakzat konkrét tényállási elemmel történő elhatárolása. Erre a dolgozatom egy későbbi fejezetében kitérek.

Az előkészületi munkálatok eredményeként a garázdaság tényállása az 1978. évi IV. törvényben a következőképpen nézett ki:

271. § (1) Aki olyan kihívóan közösségellenes, erőszakos magatartást tanúsít, amely alkalmas arra, hogy másokban megbotránkozást vagy riadalmat keltsen, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétséget követ el és két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha a garázdaságot

a) csoportosan,

b) a köznyugalmat súlyosan megzavarva követik el.

(3) Mellékbüntetésként kitiltásnak is helye van.

Jól látható, hogy a korábban is a tényállás részét képező elemek, mint a közösségellenesség, a másokban megbotránkoztatás vagy riadalom keltésére alkalmas magatartás továbbra is megmaradtak, de ezekhez egy további, eddig még csak látenszen jelen lévő elemet is kapcsolnak, az erőszakos magatartást.

Az alaptényállás a törvénymódosítások során mit sem változott, csupán a szankciókban, illetve a minősített esetekben történt változtatás, bővülés, melyet a következőkben csupán tényleíró jelleggel veszek sorra:

Az 1987. évi III. törvény a szabadságvesztés mellé egy további, vagylagos szankciót kapcsolt, a javító-nevelő munkát, melyet az 1993. évi XVII. törvény közérdekű munkára cserélt, ennek oka a régi Btk. fogalomrendszerének általános átalakítása volt. A 2008. évi LXXIX. törvény hozta az első jelentősebb változást a garázdaság tényállásában, további minősített eseteket kapcsolt ugyanis a bűncselekményhez, illetve pontosította az erőszakos magatartás fogalmát a törvényi tényállás (5) bekezdésében. Szintén a szankciókat változtatja meg – a generális szankciórendszerbeli újítások miatt – a 2009. évi LXXX. törvény, amely által végleges formát öltött a tényállás, így az a következőképpen hangzott:

271. § (1) Aki olyan kihívóan közösségellenes, erőszakos magatartást tanúsít, amely alkalmas arra, hogy másokban megbotránkozást vagy riadalmat keltsen, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétséget követ el és két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha a garázdaságot

a) csoportosan,

b) a köznyugalmat súlyosan megzavarva követik el.

(3) A büntetés büntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha a garázdaságot

- a) csoportosan és a köznyugalmat súlyosan megzavarva,
- b) nyilvános rendezvényen,
- c) fegyveresen,
- d) felfegyverkezve követik el.

(4) Mellékbüntetésként kitiltásnak is helye van.

(5) E § alkalmazásában erőszakos magatartásnak minősül a más személyre gyakorolt támadó jellegű fizikai ráhatás is, abban az esetben is, ha az nem alkalmas testi sérülés okozására.

2. A garázdaság hatályos szabályozása a Büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi. C. törvényben (Btk.)

A 2013. július 01. napján hatálya lépett 2012. évi C. törvény a régi Btk.-val gyakorlatilag egyezően állapította meg a garázdaság bűncselekményének törvényi tényállását. A törvény 339. §-ának (1) bekezdése következőként írja le a bűncselekmény alapesetét:

„Aki olyan kihívóan közösségellenes, erőszakos magatartást tanúsít, amely alkalmas arra, hogy másokban megbotránkozást vagy riadalmat keltsen, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

A minősített esetek kapcsán azonban a törvénytörvény a régi Btk. szabályozásához képest eltérést hozott. A jogszabályhoz fűzött jogalkotói indokolás kifejti, hogy szükséges volt a törvényi tényállás egyszerűsítése figyelemmel arra, hogy a cselekmény minősített esetei túlszabályozottak voltak, és akár 5 év szabadságvesztés kiszabását is lehetővé tették. Az új büntető kódex általában is törekedett az egyszerűsítésre és észszerűsítésre, ennek megfelelően jelenleg a cselekmény minősített eseteit a következőképpen szabályozza:

A 339. § (2) bekezdése szerint a büntetés büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha a garázdaságot

- a) csoportosan,
- b) a köznyugalmat súlyosan megzavarva,
- c) fegyveresen,
- d) felfegyverkezve vagy
- e) nyilvános rendezvényen vagy gyűlésen követik el.

Látható tehát, hogy a hatályos Btk. minden minősített esetet egységesen három évig terjedő szabadságvesztéssel rendel büntetni.

A régi Btk. utolsó szabályozásához képest egy további lényeges változás történt. A 2018. évi LV. törvény 2018. szeptember 1. napjától hatályba lépett módosító rendelkezése a nyilvános

rendezvényen elkövetés mellé elkövetési magatartásként hozta a garázdaság „gyűlésen” elkövetését is. A gyűlés fogalmát a törvény a záró rész fogalommeghatározásai között határozza meg akként, hogy gyűlés alatt a gyülekezési jogról szóló 2018. évi LV. törvény szerinti definíciót kell érteni.³⁵ Eszerint gyűlés a legalább két személy részvételével közügyben való véleménynyilvánítás céljából tartott nyilvános összejövetel.³⁶

A régi Btk. szabályozásával ellentétben a nyilvános rendezvény törvényi definícióját az új törvény szellemében immáron szintén a záró rendelkezések között találhatjuk. Maga a definíció csak annyiban változott, hogy 2018. szeptember 1. napjától a gyűlés fogalmával együttesen értelmezendő, így a nyilvános rendezvény a gyűlés kivételével minden olyan rendezvény, amely mindenki számára azonos feltételek mellett nyitva áll.³⁷

3. A garázdaság jogi tárgya, a közrend, közbiztonság és a köznyugalom

A bűncselekményt a régi Btk. a közrend elleni bűncselekmények fejezetben, azon belül is a köznyugalom elleni bűncselekmények cím alatt taglalta, míg a hatályos Btk. a köznyugalom elleni bűncselekmények fejezetben szabályozza külön cím alatt. Ebből adódóan a jogi tárgya a köznyugalom, amelynek pontos definícióját máig nem találjuk a hazai szakirodalomban. A cselekmény jogi tárgyát a régi Btk. magyarázata a következőképpen fogalmazta meg: „A garázdaság jogi tárgya a közrend részét képező köznyugalom annak legszűkebb értelmében. Vagyis az a társadalmi érdek, hogy a közösség tagjai megbízhatnak abban, hogy a legalapvetőbb társadalmi normákat mindenki betartja, és a közösségben úgy nyilvánul meg, hogy az senkiben ne keltsen nyugtalanságot, félelmet.” Kiemeli azonban a magyarázat, hogy a garázdaság a köznyugalmat közvetlenül sérti, ellentétben a többi, ezen cím alá tartozó bűncselekménnyel.³⁸ A hatályos Btk.-hoz készült kommentár is hasonlóan fogalmaz, kifejti, hogy a deliktum jogi tárgya a köznyugalom, a társadalmi együttélési szabályok rendjének megtartásához fűződő társadalmi érdek³⁹. Erdősy Emil a bűncselekmény tárgyaként szintén a köznyugalmat jelöli meg, amely - megfogalmazása szerint - a társadalmi együttélés erkölcsi és jogi szabályai követésében, tiszteletében nyilvánul meg. Megjegyzi, hogy „a társadalmi együttélés szabályait tulajdonképpen valamennyi bűncselekmény sérti, garázdaságnak a köznyugalmat zavaró és büntetőjogi minősítést igénylő azon bűncselekmények tekintendők, amelyeket a súlyosabb büntetést lehetővé tevő, konkrét tárgyat és konkrét magatartást meg nem

³⁵ A büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 459. § (1) bekezdés 24. pont

³⁶ A gyülekezési jogról szóló 2018. évi LV. törvény 2. § (1) bekezdése

³⁷ A büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 459. § (1) bekezdés 24a. pont

³⁸ A Büntető Törvénykönyv Magyarázata, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest 2009. 1047. o.

³⁹ Nagykomentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez (szerk.: Karsai Krisztina) Wolters Kluwer Hungary Kft., Budapest, 2024.

határozó törvényi tényállások nem szabályoznak.”⁴⁰ Ezekkel ellentétes nézetet vall Hornyák Szabolcs, aki megkérdőjelezi, hogy az állampolgároknak kialakuló esetleges megbotránkoztatás vagy riadalom, mint a nyugalommal ellentétes érzetek, megalapozzák-e a büntetőjogi fellépés szükségességét. Véleménye szerint a közösség nyugalma „megfoghatatlan, túllontúl absztrakt kategória”.

A köznyugalom, ahogyan az a régi Btk. különös részi besorolásából is jól látható, szoros kapcsolatban áll a közrenddel. E két fogalmat ezért célszerű együtt is vizsgálni.

A közrend fogalmával a büntetőjogon kívül, még számos jogág foglalkozik, köztük a magánjog, illetve a közigazgatási jog, pontosabban a rendészeti jog.

A magánjog területén a közrend fogalma a francia Code Civilben jelent meg először, az ebből kiinduló kontinentális jogfelfogás szerint az a cselekmény, amely a közrendbe ütközik, szükségképpen jogszabályt is sért.⁴¹ Magyarországon a magánjogi jogszabályok közül például a választottbíráskodásról szóló 1994. évi LXXI. törvényben található utalás a közrend fogalmára⁴², de a korábbi magánjogi szabályozásban is találhatunk releváns utalásokat a fogalomra⁴³. Vékás Lajos ezen témájú művében kifejti, hogy minden jogrendszer rendelkezik egy „kemény maggal”, amelynek rendeltetése az illető rendszer gazdasági, politikai, erkölcsi alapjainak közvetlen védelme, továbbá az adott társadalmi-jogi berendezkedés alapvető értékrendjének kifejezésre juttatása. Álláspontja szerint „a közrend lényege, hogy a fogalma alá vonható intézményeket és elveket a jog feltétlenül meg kívánja védeni, érvényre akarja juttatni...” Kiemeli azonban, hogy a közrend – tartalmában – az adott gazdasági-társadalmi berendezkedés, illetve a politikai-erkölcsi felfogás függvényeként változó kategória.⁴⁴

Sokkal nagyobb hangsúlyt fektet mind a közrend, mind a köznyugalom fogalmának vizsgálatára a közigazgatási, pontosabban a rendészeti jog. A rendészet fogalomkörében a közrend jogi rend, azonban nem azonos a jogrenddel. A fogalom Szamel Lajos véleménye szerint csak akkor megfogható, ha „számúzzuk belőle a jogilag megfoghatatlan kategóriákat, így különösen a nyugalom, az erkölcs, az együttélés íratlan (konvencionális) szabályait” Hivatkozott művében vitába száll egy ezzel merőben ellentétes véleménnyel, mely szerint a

⁴⁰ Erdősy Emil: Garázdaság. In: Erdősy Emil-Földvári József-Tóth Mihály (szerk.: Tóth Mihály): Magyar büntetőjog Különös rész. Osiris Kiadó, Budapest, 2007. 348-349. o.

⁴¹ Kecskés László: „Jó lovassal a nyeregben a zabolátlan ló is megfegyelmehető”. In: Tanulmányok Dr. Földvári József professzor 80. születésnapja tiszteletére (szerk.: Gál István László-Hornyák Szabolcs) Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs, 2006. 132. o.

⁴² A törvény 55. §-a (2) bekezdésének b) pontja alapján a választottbírói ítélet érvénytelenítése arra hivatkozással is kérhető, hogy az ítélet a magyar közrendbe ütközik.

⁴³ A korábban hatályos 1979. évi 13. tvr. 7. § (1) bekezdése is utalt a közrendre. Mellőzni kellett a bekezdés alapján a külföldi jog alkalmazását, amennyiben az a magyar közrendbe ütközne.

⁴⁴ Mádl Ferenc – Vékás Lajos: Nemzetközi magánjog és a nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga, Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., Budapest, 2004. 119. o.

„közrend olyan, többnyire íratlan szabályok összessége, amelyek követése az uralkodó szociális és etikai felfogás szerint elengedhetetlen feltétele a közösségen belüli sikeres együttélésnek.” Ezen felfogás alapján véleménye szerint ugyanis nem lehetséges a közrend jogilag kevésbé releváns aspektusait mellőzni, tekintve, hogy a szociális és erkölcsi felfogás nem kapcsolódik közvetlenül a jogilag szabályozott rendhez. Szamel a közrendnél jóval könnyebben megfogható fogalomnak tekinti a közbiztonságot, melyen megfogalmazása szerint „az emberek életének, egészségének, becsületének, szabadságának és vagyonának, valamint az állam és intézményei működésének sérthetetlenségét, illetve akadályozatlanságát kell érteni, és ezen belül különösen e jogtárgyak megóvását a bűncselekményektől és a rendsértésektől (szabálysértésektől).”⁴⁵ Szamel azt a következtetést vonja le a két fogalommal kapcsolatban, hogy a közbiztonság „benne foglaltatik” a közrendben, az annak tehát csupán egy kisebb részeleme.⁴⁶

Nyiri Sándor megfogalmazása szerint a közrend „az anarchia ellentétéként, a jogi rendet jelenti”. Nyiri ezt a rendet nem pusztán a társadalmi viszonyok jogi szabályozottságaként fogja fel, hanem sokkal inkább egy komplex rendszerként, ahol a társadalom és az állam meghatározott jogi rendben működik, ahol az állampolgárok bíznak az állam társadalmi viszonyokat szabályzó szerepében. A közbiztonság fogalmát pedig két oldalról közelíti meg. Egyrészt objektív oldalról, amely szerint a közbiztonság bántódásoktól mentes, zavartalan állapotot jelent. A közbiztonság szubjektív oldalról Nyiri véleménye szerint „annak a tudati érzése, hogy biológiai létünk, testi épségünk, vagyonunk, szabadságunk mások – mindenki – által tiszteletben van tartva, azt nem bántják, nem sértik, nem veszélyeztetik.” A közbiztonság tehát egy olyan állapot álláspontja szerint, melyben a „társadalom tagjai ismerik, tudják jogaikat, kötelezettségeiket, azokat követik, betartják, és bíznak abban, hogy az állam a jogok gyakorlását, érvényesülését akadályozó, gátló tevékenységgel szemben közvetlenül állami kényszerrel is fellép.”⁴⁷

Salgó László egy tágabb fogalomból, a biztonságból kiindulva foglalkozik a közbiztonság fogalmával. Sajátos megközelítése szerint a biztonság egy olyan kvázi produktum, melyet az állami szervek, intézmények, esetenként magánszemélyek és szervezetek termelnek, amelynek végső állapota a háborításmentes lét, „fogyasztói” pedig az állampolgárok. Salgó szerint a biztonságban több érvényesülési területe van, az egyik az adott ország belső biztonsága, második a külső fenyegetettségűl való védelem, a harmadik eventuais elem pedig az állampolgár belső, lelki békéje, amely az előző kettővel szoros kapcsolatban áll.

⁴⁵ Szamel Lajos: A rendészet és a rendőrség jogi szabályozásának elméleti alapjai. Rendészeti Tanulmányok 1992. 1. sz. 6-7. o.

⁴⁶ Szamel Lajos: i.m. 11. o.

⁴⁷ Nyiri Sándor: A közrend és a közbiztonság. Rendészeti Szemle 1994. 10. sz. 9. o.

A közbiztonságot az első komponenshez sorolja, emellé jönnek az állam szociális, gazdasági, stb. biztonságával, stb. kapcsolatos kérdések.⁴⁸

A két fogalom, nevezetesen a közrend és a közbiztonság fogalmának egyértelmű elhatárolását Kántás Péter kísérli meg, azonban hozzáteszi, hogy e két fogalom általános jellegük miatt csupán feladatmeghatározó normaként szerepelhetnek a rendészeti jogalkotásban, tartalmukat viszont szükséges kibontani a megfelelő törvénykezéshez. A közrend véleménye szerint „azt mondja meg, hogy adott időben és helyen egy adott közösség többségének értékítélete alapján melyek azok a cselekedetek, amelyek tanúsítása közterületen már tolerálhatatlan. A közrend tehát Kántás szerint nem más, mint a közterület házirendje, egy olyan pozitív érték kategória, amely megegyezik a közösség nyilvánossága előtt helyesnek tartott viselkedés gyűjtőfogalmával.⁴⁹ Látható tehát, hogy a közrend a szerző felfogása szerint kevésbé absztrakt kategória, sokkal inkább konkrét viselkedésminta. A közbiztonságot ezzel szemben sokkal inkább tudati kategóriaként fogja fel, ami elválaszthatatlan az adott közösség biztonságérzetétől.⁵⁰

Balla Zoltán a rendészettel kapcsolatos értekezésében megállapítja, hogy annak klasszikus teendője az állam belső rendjének, a köz nyugalmanak és biztonságának fenntartása. Művében a belső rend és a közbiztonság egymáshoz való viszonyát vizsgálja. Véleménye szerint a közbiztonság, pontosabban a közbiztonsági tevékenység, az alkotmányjog, a közigazgatási jog, a szabálysértési jog, a büntetőjog, illetve részben a pénzügyi jog, munkajog és a munkavédelem szabályainak oltalmazásnak felel meg. A közbiztonság sérelme jelentheti azonban az állam és intézményeinek valamilyen szintű megzavarását is. A belső renddel kapcsolatban megállapítja, hogy az nem lehet egyenlő a közbiztonsággal. Erre a következtetésre Szikinger állításából kiindulva jut, miszerint a belső rend az állam biztonságának védelmében kimutatható állapot, tehát a fogalom a mai értelemben a nemzetbiztonsággal egyezik meg.⁵¹ Balla Zoltán tehát a következően értelmezi a közrendet: Az állampolgárok jogon kívüli hétköznapi, de mindig rendezett viszonyai, melyek magatartási szabályokra vonatkoznak, és főszabály szerint iratlanok, létjogosultságukat pedig a kölcsönös tiszteletben tartás adja. A belső rend pedig „egyenlő az alkotmányos keretekben működő nemzetbiztonsági érdekek védelmével, amely különösen a Magyar Köztársaság politikai, társadalmi, gazdasági, honvédelmi viszonyainak főleg nemzetbiztonsági eszközökkel történő védelmezését jelenti.”⁵²

⁴⁸ Salgó László: Az új típusú biztonság, a magyar és egyes európai rendőrségek összehasonlításának alapkérdései, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1994. 38-39. o.

⁴⁹ Kántás Péter: A bagatellkriminalitás természete, Magyar Jog, 1995. 7. sz. 387. o.

⁵⁰ Kántás Péter: i.m. 387. o.

⁵¹ Balla Zoltán: A belső rend és a közrend fogalma a jogszabályokban. Belügyi Szemle. 2000. 2. sz. 99-100. o.

⁵² Balla Zoltán: i.m. 102-103. o.

Ezek a pusztán exemplifikatív kiemelések jól tükrözik a közrend, illetve a közbiztonság, illetve köznyugalom fogalmának széleskörű értelmezhetőségét, illetve értelmezésének nehézségeit, amelynek egyik oka valószínűleg az, hogy magának a rendészet fogalmának egzakt meghatározásával is adós mind a külföldi, mind pedig a magyar szakirodalom. A továbbiakban a közrend, és a köznyugalom fogalmának büntetőjogi értelmezésével kívánok foglalkozni.

A büntetőjog nem fektet akkora hangsúlyt e fogalmak tisztázására, mint a rendészet. Általában elégségesnek tartja annak konkretizálását, hogy a bűncselekmény jogi tárgya a közrend, illetve azon belül a köznyugalom.

A régi Btk.-hoz fűzött indoklás alapján, a közrend az országnak az Alkotmányban és egyéb törvényes jogszabályban meghatározott törvényes rendjét, valamint a társadalmi együttélés normáinak megfelelő állami és társadalmi viszonyok rendjét kell érteni. Olyan helyzetet tehát, amelyben az államhatalom és az államigazgatás szervei, valamint a társadalmi szervezetek rendeltetésüknek megfelelően, zavartalanul működhetnek, az állampolgárok jogai és kötelességei háborítatlanul érvényesülnek. Az indoklás a közrendet a jogrenddel azonosítja. Hornyák Szabolcs ezzel kapcsolatban értekezésében kifejti, hogy ezzel a meghatározással nem jutunk közelebb a közrend fogalmának meghatározásához, ugyanis véleménye szerint a közrend elleni bűncselekmények fejezetbe a maradék-elv alapján azok a bűncselekmények kerültek, amelyeket más fejezetben nem lehetett elhelyezni, mivel nincs konkrétan meghatározható jogi tárgya, de nagy számú állampolgárt érintenek.⁵³

A köznyugalommal kapcsolatban az indoklás kimondja, hogy „A nyugodt társadalmi légkör, amelyben a törvényes rend iránti tisztelet, a kölcsönös megbecsülés, egymás személyiségének és jogos érdekeinek tiszteletben tartása uralkodik, fontos feltétele a társadalom kiegyensúlyozott fejlődésének.” Ebből következik, hogy a köznyugalom a törvényes rendhez kapcsolódó általános erkölcsi szükséglet, amelynek mindenképpen jelen kell lennie a társadalom kiegyensúlyozott működéséhez. Hornyák Szabolcs álláspontja szerint ez alapján a köznyugalom ellenes bűncselekmények olyan deliktumok, „amelyek nem járnak annyira súlyos következménnyel, hogy lehetőség nyíljon más bűncselekmény megállapítására, azonban a társadalom alapvető intézményeit támadják, döntően azért, hogy az állampolgároknak a büntetőjog által is védett társadalmi viszonyokhoz való pozitív tudati, érzelmi viszonyulását negatív irányban befolyásolják.”⁵⁴ Jól látható tehát a köznyugalom elleni bűncselekmények kvázi szubszidiárius jellege, amelyet a későbbiekben részletesen tárgyalok.

⁵³ Hornyák Szabolcs: A köznyugalom elleni bűncselekmények, PhD. értekezés, 74. o.

⁵⁴ Hornyák Szabolcs: i.m. 74. o.

A témával részletesen Bodgál Zoltán és Pintér Jenő foglalkozott A Közbiztonság és a közrend elleni bűntettek című átfogó műben.

A közrenddel kapcsolatban kifejtik, hogy az az államok kialakulásával együtt jött létre. Véleményük szerint szorosan összefügg az államok belső rendjével, tehát valójában államjogi, államigazgatási fogalom.⁵⁵ Szélesebb értelemben a közrendet a jog, a szokás és az erkölcs normái által szabályozott rendként fogják fel, amely az állam belső mechanizmusának működése alapján adott, megfelelően a társadalmi rendnek.⁵⁶

A közbiztonság fogalmát mind szűkebb, mind tágabb értelemben meghatározzák. A szűkebb értelemben vett közbiztonság álláspontjuk szerint csak a kriminalitással szembeni konkrét védelemre terjed ki, míg a tágabb értelemben felfogott közbiztonság ezen kívül magába foglalja a támadások elleni megelőző, elhárító stb. állami tevékenységi kört is.⁵⁷ A közrend és a közbiztonság egymáshoz való relációja tehát akként foglалható össze, hogy a közbiztonság a közrendhez képest szűkebb fogalom. Míg a közrend megsértése olyan cselekményekkel is lehetséges, amelyeket a jog nem vont a szabályozási körébe, csupán a jogon kívüli kategóriákat, pl. az erkölcsöt sérti, és ez által nem feltétlen az államigazgatási vagy büntetőjogi beavatkozás, elég pusztán a társadalmi represszió, addig a közbiztonság jogi szabályaiban foglalt rendelkezések megsértése esetén elvileg elkerülhetetlen az államigazgatási vagy büntetőjogi megtorlás.

A köznyugalom fogalmát a szerzőpáros a következően fogalmazza meg: „... a köznyugalom az adott állam polgárainak, a fennálló viszonyok stabilitásába, zavarmentes működésébe, az állam helyes politikájába, gazdasági irányításába, nemzetközi kapcsolatainak helyes megválasztásába, az állami mechanizmus zavarmentes működésébe vetett bizalom. A köznyugalom magában foglalja az alkotmányos garanciák érvényesülésének biztosítását is.” Véleményem szerint ez a meghatározás túlzottan tág kereteket ad a köznyugalom fogalmának, egyetértek viszont azzal a gondolatmenettel, amelyet e köznyugalom megsértésével kapcsolatban fejtettek ki, miszerint a köznyugalom akkor bomlik meg, ha az állampolgárok egy része körében nyugtalanság keletkezik, sőt akkor is, ha ennek csupán a veszélye áll fenn, vagyis akkor, amikor a nyugalmi állapot megváltozásának lehetősége megteremtődik.⁵⁸ A

⁵⁵ A hivatkozott szerzők véleménye alapján a közrend egyenlő valamely állam alkotmányos, törvényes rendjével, tehát a jogrenddel.

⁵⁶ Bodgál Zoltán-Pintér Jenő: A közbiztonság és a közrend elleni bűntettek. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1971. 9. o.

⁵⁷ Itt visszatárlnék a rendszettel kapcsolatos fejtegetésekre, melyben szintén hasonló elhatárolás volt megfigyelhető a nemzetbiztonság és az állam belső rendje fölött örökös rendőrségi rendszet relációjában.

⁵⁸ Bodgál Zoltán-Pintér Jenő: i.m. 16. o.

köznyugalom tehát nem más, mit egy pozitív érzelmi viszonyulás, amelynek fenntartása az állam és annak szerveinek a feladata.

Más szerzők is meghatározták mind a közrend, mind pedig a közbiztonság, illetve a köznyugalom fogalmát. Sántha Ferenc megfogalmazása szerint a „közrend az állam, a társadalom jogilag szabályozott belső működési rendje, olyan helyzet, amikor az állami szervek működése és a társadalom tagjainak a mindennapi tevékenysége az Alkotmány, a törvények és egyéb jogszabályok rendelkezéseinek megfelelően, zavartalanul folyik. Egy olyan egyensúlyi helyzetet jelent, amikor a hatályos jogszabályoknak, illetve együttélési szabályoknak megfelelő törvényes rendet semmilyen külső hatás nem zavarja meg.”⁵⁹ A közbiztonság Sántha meghatározása szerint „a társadalmi együttélés jogilag védett állapota, amelyben a társadalmat alkotó egyének és közösségek személyét, működését és javait jogtalan támadások nem fenyegetik.”⁶⁰ Ezekkel összefüggésben pedig a köznyugalom „a zavartalan társadalmi együttélés nélkülözhetetlen feltétele, olyan helyzet, amikor a társadalom tagjai mind az együttélést szabályozó jogi és erkölcsi normákat, mind a társadalom többi tagjának jogait és jogos érdekeit tiszteletben tartják.” Ez biztosítja Sántha szerint a nyugodt állampolgári közérzetet, a köznyugalom elleni bűncselekmények pedig ezt a hangulatot zavarják meg.⁶¹

Erdősy szerint „a közrend a Magyar Köztársaság alkotmányában és egyéb jogszabályokban előírt törvényes rendet, valamint a jogállamiság követelményeinek megfelelő állami és társadalmi viszonyok rendjét jelenti. A közrend tehát a társadalmi együttélés jogilag szabályozott rendje, olyan helyzet, amelyben az államhatalom és az államigazgatás szervei, valamint a társadalmi szervezetek rendeltetésüknek megfelelően, zavartalanul működhetnek, továbbá háborítatlanul érvényesülhetnek az állampolgárok jogai és kötelességei.”⁶² A közbiztonságot a társadalmi együttélés egy olyan jogilag szabályozott közállapotának tekinti, „amelyben az egyes személyek és a közösségek élete személye, működése, valamint javai biztosítottak az illetéktelen támadásoktól, amely akkor érvényesülhet, ha a társadalomnak sikerül ellenőrzése alatt tartania és megelőznie a bűnös társadalomellenes magatartásokat.”⁶³ A köznyugalom fogalmának meghatározásakor a már idézett Btk. indoklásra utal vissza, ez

⁵⁹ Sántha Ferenc: A közrend elleni bűncselekmények. In: Fehér Lenke- Görgényi Ilona- Gula József- Horváth Tibor-Lévay Miklós-Sántha Ferenc-Váradi Erika (szerk.: Horváth Tibor-Lévay Miklós): Magyar büntetőjog Különös rész. Complex, Budapest, 2009. 345. o.

⁶⁰ Sántha Ferenc: A közrend elleni bűncselekmények. In: Fehér Lenke- Görgényi Ilona- Gula József- Horváth Tibor-Lévay Miklós-Sántha Ferenc-Váradi Erika (szerk.: Horváth Tibor-Lévay Miklós): i.m. 346. o.

⁶¹ Sántha Ferenc: A közrend elleni bűncselekmények. In: Fehér Lenke- Görgényi Ilona- Gula József-Horváth Tibor-Lévay Miklós-Sántha Ferenc-Váradi Erika (szerk.: Horváth Tibor-Lévay Miklós): i.m. 378. o.

⁶² Erdősy Emil: A közrend elleni bűncselekmények. In: Erdősy Emil- Földvári József-Tóth Mihály (szerk.: Tóth Mihály): Magyar büntetőjog Különös rész. Osiris Kiadó, Budapest, 2005. 307. o.

⁶³ Erdősy Emil: A közrend elleni bűncselekmények. In: Erdősy Emil- Földvári József-Tóth Mihály (szerk.: Tóth Mihály): i.m. 310. o.

alapján fejti ki, hogy a „köznyugalom a mindenkori állami, társadalmi, jogi és gazdasági eszmékhez és intézményekhez való kedvező tudati, érzelmi és meggyőződésbeli viszonyulást, valamint ennek megfelelő közösségi állásfoglalást jelent.”⁶⁴

Szomora Zsolt a közrend fogalmát külön nem határozza meg, kiemeli azonban, hogy minden bűncselekmény sérti vagy veszélyezteti a közrendet⁶⁵, de ezen megállapítással kapcsolatos fejtegetésbe egy külön címben foglalkozok a továbbiakban. Definiálja ezzel szemben a közbiztonságot, amely felfogása szerint nem más, mint a társadalmi együttélés szabályozott rendjének olyan állapota, „amelyben a közösség és az egyes személyek élete és vagyona megfelelő rendészeti és jogi védelemben részesül az illetéktelen támadásokkal szemben.”⁶⁶ A köznyugalommal kapcsolatban kifejti, hogy az az elleni bűncselekményeket az együttélés nyugodt légkörét zavaró antiszociális viselkedésformák valósítják meg, melyek hatására a közvéleménynek szélesebb vagy szűkebb körében zavar nyugtalanság alakul ki. Ez a zavar elsősorban a közhangulat kedvezőtlen alakulásában jelentkezik.⁶⁷ A bírói jogalkalmazásból a köznyugalommal a BH 1985. 174. foglalkozik érdemben „A szűk családi körben, nem nyilvános helyen elkövetett erőszakos cselekmények - amelyeket közvetlenül csupán kevesen észleltek - általában nem alkalmasak a köznyugalom megzavarására, ezért a garázdaság bűncselekményének a megállapítását nem alapozzák meg.” „Tévedett a bíróság a cselekmény jogi minősítésénél. A Btk. 271. §-ának (1) bekezdése értelmében a garázdaság vétségét az követi el, aki olyan kihívóan közösségellenes, erőszakos magatartást tanúsít, amely alkalmas arra, hogy másokban megbotránkozást vagy riadalmat keltsen. A garázdaság a közrend, a köznyugalom ellen irányuló, annak megzavarására alkalmas cselekmény, amelynél nem szükséges az eredmény bekövetkezése, a köznyugalom tényleges megzavarása. Mivel azonban a bűncselekmény védett jogi tárgya a köznyugalom, az egy-két személy nyugalmának veszélyeztetésénél többet jelent. A szűk családi körben, nem nyilvános helyen elkövetett cselekmények, melyeket közvetlenül kevesen észlelnek, általában nem alkalmasak a köznyugalom megzavarására, még akkor sem, ha erőszakos módon valósulnak meg.”

⁶⁴ Erdősy Emil: A közrend elleni bűncselekmények. In: Erdősy Emil -Földvári József-Tóth Mihály (szerk.: Tóth Mihály): i.m. 339. o.

⁶⁵ Szomora Zsolt: A közrend elleni bűncselekmények. In: Juhász Zsuzsanna-Karsai Krisztina- Maráz Vilmosné-Nagy Ferenc- Szomora Zsolt-Vida Mihály (szerk.: Nagy Ferenc): A magyar büntetőjog különös része. hvgorac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2009. 383. o.

⁶⁶ Szomora Zsolt: A közrend elleni bűncselekmények. In: Juhász Zsuzsanna-Karsai Krisztina- Maráz Vilmosné-Nagy Ferenc- Szomora Zsolt-Vida Mihály (szerk.: Nagy Ferenc): i.m. 383. o.

⁶⁷ Szomora Zsolt: A közrend elleni bűncselekmények. In: Juhász Zsuzsanna-Karsai Krisztina- Maráz Vilmosné-Nagy Ferenc- Szomora Zsolt-Vida Mihály (szerk.: Nagy Ferenc): i.m. 424. o.

3.1. A külön szabályozás szükségessége

Felmerülhet a kérdés, hogy miért volt szükség külön közrend elleni bűncselekmények fejezetre egy büntető kódexben, hiszen - ahogy azt a közrend fogalmára adott számos példából is kitűnik - minden bűncselekmény sérti a közrendet is. Ez alapján nem tűnik észszerűnek az ilyen módon történő szabályozás. Sántha Ferenc szerint erre azért van szükség, mert a törvény egyéb fejezeteiben nem csupán a közrend, hanem egyéb, speciális jogtárgy ellen irányuló bűncselekmények találhatóak. „Ezzel szemben a közrend elleni bűncselekmények nem elsősorban az állampolgárok egyéni érdekei, illetve jogai ellen irányulnak, hanem már kisebb-nagyobb közösségek vagyoni, személyi érdekeire jelenthetnek olyan mértékű támadást, amelynek következtében e közösségek működési rendje kerül veszélybe.”⁶⁸ Erdősy negatív módszert alkalmaz a tartalom meghatározására. Gyakorlatilag „kivonja” az összes, közrendet sértő, illetve veszélyeztető bűncselekmények közül azokat⁶⁹, amelyek ezen kívül még egyéb, speciális jogtárgyat is érintenek, és ezen bűncselekmények, bűncselekménycsoportok kiemelése után fennmaradó cselekményeket, amelyek sem struktúrájukban, sem feltételeikben, illetve az általuk érintett társadalmi érdekekben nem érintenek mást, csak a közrendet, azokat sorolja a Btk. külön fejezetébe. A közrenddel kapcsolatban kiemeli, hogy jelentős hatással van rá a technikai-gazdasági előrehaladás, a társadalmi berendezkedés fejlődése, valamint a hosszabb, rövidebb időszakra érvényes társadalompolitikai koncepció, így az átfogó kül-, és belpolitikai, gazdaságpolitikai, jogpolitikai, szociálpolitikai döntések.⁷⁰ A közrend tehát nem konstans, hanem állandóan változik, fejlődik ezen tényezők függvényében, ezért maga a fejezet is mind szerkezetében, mind tartalmában állandó átalakulásra van „ítélve”. A közrend elleni bűncselekményekre az is jellemző továbbá, hogy ellentétben a fejezetenként nagyjából azonos életviszonyokat támadó bűncselekményekkel, a közrend elleni bűncselekményekre ebből a szempontból a heterogenitás a jellemző. Ebből következik a négy, egymástól elkülönülő cím: a közbiztonság, a köznyugalom, a közbizalom, és a közegészség elleni bűncselekmények.⁷¹ Szomora Zsolt is magyarázatot ad a külön fejezetben történő szabályozás szükségességére. Egyetért azzal, hogy általános tekintetben minden bűncselekmény sérti vagy veszélyezteti a közrendet, azonban a többi fejezetben foglalt cselekmények esetén kiemelhető valamilyen jellegzetesség, ami azokat kiemeli az általánosságból. A közrend elleni bűncselekmények

⁶⁸ Sántha Ferenc: A közrend elleni bűncselekmények. In: Fehér Lenke- Görgényi Ilona- Gula József- Horváth Tibor-Lévay Miklós-Sántha Ferenc-Várad Erika (szerk.: Horváth Tibor-Lévay Miklós): i.m. 345. o.

⁶⁹ Erdősy is osztja azt az álláspontot, miszerint minden bűncselekmény, jellegeből adódóan veszélyes a közrendre.

⁷⁰ Erdősy Emil: A közrend elleni bűncselekmények. In: Erdősy Emil- Földvári József-Tóth Mihály (szerk.: Tóth Mihály): i.m. 308. o.

⁷¹ Erdősy Emil: A közrend elleni bűncselekmények. In: Erdősy Emil- Földvári József-Tóth Mihály (szerk.: Tóth Mihály): i.m. 309. o.

fejezetben tárgyalt deliktumok esetében az elsődlegesen védett érdek maga a közrend.⁷² Ez az álláspont jelenik meg Bodgál Zoltán és Pintér Jenő értekezésében is: „...minden bűntett a közrend, illetve a közbiztonság elleni támadásként is felfogható. Közülük azonban csak azok minősülnek a közrend és a közbiztonság elleni bűntettként, amelyeknél a jogilag értékelt tevékenység közvetlenül e tárgyak ellen irányul.”⁷³

A jelenleg hatályos Btk.-ban már nem találunk külön közrend elleni bűncselekmény fejezetet, ennek oka feltehetően a törvény indoklásában kifejtett egyszerűsítés és észszerűsítés, mivel megállapítható, hogy külön főfejezet hiányában is, a jogalkotó minden olyan cselekményt átvett a hatályos szabályozásba, amelyeket a régi Btk. a közrend elleni bűncselekmények között szabályozott, azokat azonban a hatályos törvény a különös részében, önálló fejezetek alatt sorolja fel.

4. A garázdaság hatályos tényállásának elemzése

4.1. A bűncselekmény elkövetési tárgya

Az elkövetési tárgyat a jogszabály kifejezetten nem határozza meg, de nyilvánvalóan az a személy vagy dolog, akire, vagy amire a cselekmény irányul.

4.2. Elkövetési magatartás

A garázdaság elkövetési magatartása az (1) bekezdés alapján: kihívóan közösségellenes, erőszakos magatartás. A magatartásnak kihívóan közösségellenesnek kell lenni. Jellegéből adódóan minden bűncselekmény közösségellenes, a jogalkotó ezért szűkítette az elkövetési magatartások körét a „kihívóan közösségellenes” megfogalmazással.⁷⁴ Kihívóan közösségellenesnek a társadalmi együttélési szabályokkal való nyíltan szembehelyezkedő, provokatív, kötekedő magatartásokat tekintjük, amelyekre a társadalom tagjai vagy megbotránkozással, vagy félelemmel reagálnak. Lássunk néhány példát a joggyakorlatból a kihívóan közösségellenes magatartásra, illetve annak hiányára:

Megállapította a bíróság a kihívó közösségellenességet:

⁷² Szomora Zsolt: A közrend elleni bűncselekmények. In: Juhász Zsuzsanna-Karsai Krisztina- Maráz Vilmosné-Nagy Ferenc- Szomora Zsolt-Vida Mihály (szerk.: Nagy Ferenc): i.m. 383. o

⁷³ Bodgál Zoltán- Pintér Jenő: i.m. 14. o.

⁷⁴ Ezzel kapcsolatban a törvény miniszteri indoklása a következőket fejté ki: „A bűncselekmények mindig ellentétesek a társadalmi együttélés szabályaival, azaz közösségellenesek. A garázda cselekménynél a tárgyi oldalon ehhez az állandó eleméhez bizonyos többlet járul: a cselekmény kihívóan közösségellenes. A cselekményt másoknak észlelniük kell, mert egyébként nem lehet alkalmas arra, hogy megbotránkozást vagy riadalmat keltsen.”

- BH 1980. 122.: A sértett egy vidéki kisvárosban éjfél után a vasútállomástól hazafelé tartott, és a terhelt útközben csatlakozott hozzá, aki tiltakozása ellenére kísérni akarta, majd megfogta a kezét és magához húzta. A sértett ijedtében sikoltozni kezdett, mire a terhelt befogta a száját, majd úgy arcul ütötte, hogy a sértett ennek eredményeként elesett. A sikoltozásra egy házaspár felriadt, a férj kiszólt az ablakon, mire a terhelt elmenekült, de visszament a táskájáért, amelyet a helyszínen hagyott. Távozása előtt ismét arcul ütötte a sértettet.

- BH 1982. 406.: A terhelt ittas állapotban ment be egy étterembe, és mivel ittassága miatt nem szolgálták ki, zaklatni kezdte a vendégeket, ami miatt távozásra szólították fel. Az üzletvezető ugyancsak többször felszólította a terheltet, hogy távozzék az étteremből, és mivel ennek a terhelt nem tett eleget, egy vendég segítségével őt a teraszra nyíló ajtóhoz vezette. Ekkor a terhelt egy alkalommal arcul ütötte. A cselekményt az étteremben nagyobb létszámban tartózkodó vendégek is észlelték, és végül a terheltet a rendőrség segítségével távolították el.

- BH 2007. 283.: A garázdasághoz megkívánt kihívó közösségellenesség akkor állapítható meg, ha a terhelt az együttélés szabályainak leplezetlen, gátlástalan semmibevevésével valósítja meg a cselekményét, így megállapítható volt a bűncselekmény, amikor a terhelt az utcán ütötte többször arcon az iskolába igyekvő 23 éves sértettet, aki minden ütés után a földre esett, ezt követően a hajánál fogva a földről felrántotta, ordibált vele és egy esetben ököllel a bal oldali lengőbordája alá is ütött. A sértett korábban a terhelt közeledését visszautasította és a vádlott a bántalmazásával azt akarta elérni, hogy a sértett ne az iskolába menjen, hanem vele legyen.

Nem állapítható meg a kihívó közösségellenesség:

- BH 1983. 479.: Nem garázdaságot, hanem könnyű testi sértés vétségét kell megállapítani, aki a sértettet – feltékenységből indítatva – többek jelenlétében egy ízben arcul üti.

- BH 1985. 90.: Kihívó közösségellenesség hiánya miatt nem követett el garázdaságot a vádlott a következő esetben: „A vádlott annak ellenére, hogy az italboltban tartózkodott, nem italozott, és nem állott szeszes ital hatása alatt. A vádlott a rokona által kezdeményezett és folytatott verekedést igyekezett - szóval és tettekkel is - megakadályozni. Ebben a helyzetben érte őt az ittas sértett részéről durva sértés, melyre egyetlen ütéssel válaszolt.”

- BH 1989. 183.: Nem volt kihívóan közösségellenes a bíróság szerint annak a terheltnek a cselekménye, aki másokkal együtt egy eszpresszóban szórakozott. Az egyik vendég a záróra után távozva az utcán a terhelt barátjával gúnyos hangnemben „heccelődött”, mire az odament hozzájuk, és anélkül, hogy meggyőződött volna: barátját valóban támadás fenyegeti-e, a heccelődő sértettet arcul ütötte, és amikor az erősen ittas állapotára figyelemmel elesett,

nyomban egy velük lévő másik személyt is megrúgott és arcul ütött. Az eset 22 óra után történt, a fenti személyeken kívül a környéken csupán két fiatal lány tartózkodott.

- BH 1992. 626.: Nem a garázdaság vétségét és a kifosztás büntetést, hanem a lopással elkövetett tulajdon elleni szabálysértést valósítja meg, aki a sértettel kialakult tetteges vita során az annak kezében tartott, 2000 forintot meg nem haladó értékű dolgot elveszi. Ezzel az esettel kapcsolatban a bíróság kifejti, hogy a kihívó közösségellenesség meglétét minden esetben külön-külön kell vizsgálni.

- BH 1998. 471.: A terheltnek a korábbi házasságából született Tímea és Zoltán utónevű gyermekeit a bíróság jogerős határozattal az anyánál, B.-nél helyezte el. 1994. június 10-én a két kiskorú gyermek önként a vádlott lakására ment, onnan az anyjához nem kívántak visszatérni, és azóta is a terhelt gondozásában vannak. B.-né és a jelenlegi férje elhatározták, hogy önhatalmúlag szerzik vissza a gyermekeket. Ennek érdekében 1994. augusztus 9-én este 18 és 19 óra közötti időben a szomszédjuk által vezetett személygépkocsival megjelentek a terhelt háza közelében. A két kiskorú gyermek a játszótéren játszott. B.-né a kislányt beültette a gépkocsiba, aki azonban hangosan ellenkezett, sírt, kiabált, segítségül hívta a terheltet, míg a fiúgyermek biciklijével a játszótérről elhajtott. A terhelt hallva a kislány segélykiáltásait, a gépkocsihoz rohant, annak ajtajával a gépkocsi oldalának lökte B.-nét, majd a segítségére siető férjét többször a halántékán megütötte, aki ennek következtében a földre került. A terheltnek a kislányt a gépkocsiból nem sikerült kivennie, mert ebben a rendőrfőnök megakadályozta. B.-ék a helyszínről a gépkocsival elhajtottak, de az esti órákban a kislányt végül is visszavitték a terhelt lakására. A határozat kifejti, hogy Btk. 271. §-ának (1) bekezdése szerint a garázdaságot az követi el, aki olyan kihívóan közösségellenes, erőszakos magatartást tanúsít, amely alkalmas arra, hogy másokban megbotránkozást vagy riadalmat keltsen. E bűncselekmény megállapítására akkor kerülhet sor, ha mindhárom elem megvalósul: a kihívó közösségellenesség, az erőszakos magatartás és az, hogy a cselekmény alkalmas legyen megbotránkozás vagy riadalom keltésére.

Az adott esetben a terhelt magatartása nem volt kihívóan közösségellenes. Cselekményét az motiválta, hogy a gyermekeit önhatalmúlag visszaszerezni kívánó volt feleségével és annak a jelenlegi férjével szemben lépett fel, és az őt segítségül hívó kislányának az elvitelét kívánta megakadályozni, ez pedig nem tekinthető közösségellenesnek. Így a terhelt a tényállásban írt magatartásával nem valósította meg a garázdaság vétségét.

- BH 2005. 313.: Garázdaság megállapítását lehetővé tevő kihívóan közösségellenes magatartásnak nem tekinthető a terheltnek – zárt lépcsőházban kialakult alkalmi vitát követő – pillanatnyi indulatból fakadó, egymással szemben megvalósított kölcsönös tettegessége.

- BH 2007. 110.: Kihívó közösségellenesség hiányában nem valósítja meg a garázdaság bűncselekményét annak az elkövetőnek a magatartása, aki a köszönését nem fogadó sértettet – emiatti vitatkozás közben – arcul üti.
- BH 2019. 123.: Kihívó közösségellenesség hiányában nem valósít meg garázdaságot egy lakóház zárt lépcsőházában két terhelt között szerelemföltésből kialakult az a konfliktus, amelynek során a II. r. terhelt az öt kis méretű zsebkéssel fenyegető I. r. terheltet a folyosó ajtajának löki, s annak üvegablaka betörik.
- BH 2020. 61.: A garázdaság vétségének tényállásszerűségéhez megkívánt kihívó közösségellenességet megvalósítja az elkövetőnek időben elhúzódó olyan erőszakos magatartása, amelyet a város belterületén, kifejezetten forgalmas helyen, pláza előtt, munkaidő után a délutáni órákban tanúsít, függetlenül a cselekmény személyes motivációjától.

A fenti példák alapján jól látható, hogy nem lehetséges konkrét iránymutatást adni arra, hogy mely cselekmények tekinthetők kihívóan közösségellenesnek, ebben a kérdésben, mint ahogyan azt a bíróság a fent látható esetben is meghatározta, mindig az adott cselekmény jellege és körülményei az irányadók, tehát esetenként kell eldönteni, hogy az adott magatartás eléri-e a közösségellenesség jogalkotó által megkívánt fokát. Csak közelítő iránymutatást ad ezzel kapcsolatban a Kúria 23/2014. számú büntető elvi határozata is, ami megállapította, hogy „a garázdaság vétségének tényállásszerűségéhez megkívánt kihívó közösségellenesség azt jelenti, hogy a tanúsított magatartás a környezetre gyakorolt hatása révén közvetlenül és durván sérti vagy sértheti a közösség nyugalma. A garázda magatartást tanúsító elkövető felismeri, hogy cselekménye a közösség nyugalma megzavarására alkalmas, ám tettét a közösségi érdek leplezetlen semmibe vételével hajtja végre. Az elkövető által kifejtett erőszakos magatartás esetleges belső, személyes indítéka a garázdaság megállapíthatóságát nem zárja ki, mert a közösségi érdekekkel történő nyílt szembeszegülés a személyes motívumból fakadó cselekményben is megjelenhet.”

Az elkövetési magatartás második nélkülözhetetlen eleme, hogy a cselekménynek erőszakosnak kell lennie. Az erőszak megvalósulhat személy elleni, vagy dolog elleni erőszakkal is. Személy elleni erőszakos magatartás általában más személy testének támadó szándékú megérintését jelenti.⁷⁵ Ez azonban nem kizárólagos, ugyanis ilyen jellegű ráhatásnak minősül a mozgást zavaró, tolakodó, zaklató fellépés is. A dolog elleni erőszak általában a dolog állagának sérelmével jár, de történhet állagsérelem nélkül is.⁷⁶ Nem feltétele a bűncselekmény megvalósulásának, hogy az erőszak a sértettet meghatározott tevékenységre

⁷⁵ Legfelsőbb Bíróság 34/2007. büntető kollégiumi véleménye (BKv. 34)

⁷⁶ Erdősy Emil: Garázdaság. In: Erdősy Emil- Földvári József-Tóth Mihály (szerk.: Tóth Mihály): i.m. 349-350. o.

késztesse, vagy az a sértett ellenállásnak leküzdésére is alkalmas legyen. A dolog egyszerű megérintése azonban még nem minősül erőszakos magatartásnak. A Btk. 459. § (1) bekezdésének 4. pontja rögzíti, hogy „erőszakos magatartásnak minősül a más személyre gyakorolt támadó jellegű fizikai ráhatás is, abban az esetben is, ha az nem alkalmas testi sérülés okozására.”⁷⁷ A BH2008. 291. kifejti, hogy az „erőszak” és az „erőszakos magatartás” nem azonos fogalmak. A garázdaság megvalósításához az erőszakos magatartás tanúsítása is elégséges, ha a bűncselekmény megállapításának egyéb feltételei is megvalósultak.

A joggyakorlatban a következő esetek kapcsán kerül az garázdaság ezen eleme a fókuszba:

- BH 1980. 116.: A terhelt azzal a cselekményével, hogy társaival együtt a lánykollégiumba belopódzott, ott különböző helyeken szaladgált, a diáklányokat ijesztgette, zaklatta, s egyiknek a nyakát, a másoknak a karját megfogta: kihívóan közösségellenes magatartást tanúsított, mely alkalmas volt riadalom keltésére. A tényállásnak ezeket az elemeit az eljáró bíróságok helyesen ismerték fel, tévedtek azonban abban, hogy a magatartást garázdaság bűncselekményének értékelték.

A terheltnek a tényállásban ismertetett cselekménye ugyanis nélkülözi az erőszakos megvalósítás ismérveit, ezek nélkül pedig az egyébként kihívóan közösségellenes és garázdaságot megvalósító magatartás nem bűncselekmény, hanem szabálysértés.

A test egyszerű érintésével, megfogásával is megvalósítható ugyan - bizonyos körülmények között - a garázdaság bűncselekményéhez tartozó erőszak, de az ilyen magatartásnak támadó jellegűnek kell lennie. A terheltnek az a cselekménye, hogy az őt és társait leleplezni akaró lányok közül az egyiknek a nyakát, majd a menekülésük során a másoknak a karját megfogta, nem minősíthető a garázdaság bűncselekményi szintjét elérő, támadó jellegű, erőszakos fellépésnek. A tényállásból és az ügy összes adataiból kitűnően maguk a diáklányok is ijesztgetésnek, szemtelenkedésnek tekintették a terheltnek és társainak a viselkedését.”

- BH 2008. 291.: A garázdaság törvényi tényállásában szereplő erőszakos magatartás aktív, támadó jellegű cselekvés. A fogalom szélesebb körű, mint az erőszak, mert a személy vagy dolog elleni erő közvetlen alkalmazásán túlmenően magában foglalja az erő alkalmazására irányuló kísérletet vagy a testi épség ellen irányuló olyan közvetlen fenyegetést is, amikor a sértett személy meghátrálással, meneküléssel tudja kivonni magát vagy a dolgot az erőszak alól.

- BH 2018. 134.: A garázdaság bűncselekménye nem minősül személy elleni erőszakos bűncselekménynek, a garázdaság elkövethető erőszakos, támadó fellépéssel is, vagy olyan, más

⁷⁷ Ahogy fentebb látható, ezen fogalmat a régi Btk. a garázdaság törvényi tényállásának részeként, annak (5) bekezdésében konkretizálta.

személyre gyakorolt támadó jellegű fizikai ráhatással is, amely nem alkalmas testi sérülés okozására.

- EH 2014.12.: A Kúria korábban már említett határozata az erőszakos magatartás kapcsán is iránymutatást ad. Kifejti, hogy erőszakos magatartásnak minősül a kerékpárnak célzottan más személyre irányított eldobása.

Az erőszakos magatartásnak a kihívóan közösségellenes jellege mellett egy további feltételnek is meg kell felelnie, mégpedig alkalmasnak kell lennie arra, hogy másokban megbotránkoztatást vagy riadalmat keltsen. A megbotránkoztatás a garázda magatartásra adott negatív reakció, így például helytelenítés, nemtetszés. A riadalom esetében viszont a magatartásra adott érzelmi reakció jellemzően a félelemben ölt testet.⁷⁸ A bűncselekmény megvalósulásához nem szükséges a megbotránkozás vagy a riadalom tényleges kialakulása, szükséges azonban, hogy a magatartás ezek reális veszélyét hordozza magában. Az alkalmasság kérdésében nem a magatartást észlelő személyek egyéni érzékenysége a döntő, hanem az, hogy a magatartás objektíve alkalmas-e megbotránkoztatás vagy riadalom keltésére. Az a tény, hogy a cselekmény ténylegesen megbotránkoztatást vagy riadalmat keltett, az eset elbírálásában súlyosító körülményként, illetve minősített esetként történő értékelésként jöhet számba. Téves az az értelmezés, miszerint a bűncselekményt kizárólag nyilvános helyen lehet elkövetni, de feltétel, hogy azt olyan helyen kövessék el, ahol fenn áll a lehetősége a széleskörű észlelésnek, illetve a megfogalmazásból az is kitűnik, hogy legalább két személy észlelése szükséges. Ezekkel a feltételekkel kapcsolatban a bírói gyakorlat a következő pontosításokat tette:

- A BH 1982. 501. alapján a garázdaság megállapítható akkor is, ha a magatartást közvetlenül kevesen látták, de fenn áll az objektív lehetősége annak, hogy azt szélesebb körben észleljék. Kivételesen akkor is megállapítható a garázdaság, ha – a jellemzően dolog elleni – erőszakos cselekményt az elkövetés idején senki sem észleli, pl. éjjel történő elkövetés esetén, de az rekonstruálható és később másokban megbotránkoztatást vagy riadalmat kelthet.⁷⁹ Szintén ez a határozat mondja ki, hogy a szűk családi körben, nem nyilvános helyen elkövetett cselekmények a köznyugalom megzavarására nem alkalmasak.

- BH 2010. 177.: Garázdaság vétségét valósítja meg a terheltnek az a magatartása, hogy egy település belterületén, kora délután, a sértett utcán parkírozó gépkocsijára lapáttal ráütött, a gépkocsi szélvédőjét pedig téglával betörte, s ezáltal megrongálta. A dolog ellen kifejtett intenzív erőszak ugyanis alkalmas a megbotránkoztatásra vagy riadalom keltésére.

⁷⁸ A Büntető Törvénykönyv Magyarázata, i.m. 1048-1049. o.

⁷⁹ BH 1985. 174.

- BH 2019. 191.: Az éjszakai időpont ellenére is megvalósul a garázdaság vétsége, ha a forgalmas kertvárosi környezetben, közterületen a terhelt beleköt a járművében várakozó sértettbe, őt bántalmazza, ruháját elszakítja, s tetteleges, testi épséget sértő magatartásával csak a sértett hatékony védekezésére hagy fel.

Összegzésül elmondható tehát, hogy a bűncselekmény megvalósulásához a magatartás kihívó közösségellenessége, erőszakos jellege, valamint annak másokban megbotránkoztatás vagy riadalom keltésére való alkalmasságának együttes fennállása szükséges. Bármely elem hiányában bűncselekmény nem valósul meg.⁸⁰

4.3. A bűncselekmény alanya, alanyi oldal

A garázdaság elkövetője bárki lehet, részesség az általános szabályok szerint alakul, de a BH 1998. 368. alapján nem tekinthető pszichikai bűnsegédnek az, aki a tettes közösségellenes erőszakos magatartásánál jelen van, de előzetesen nem is tudhatott a tettes ilyen tevékenységéről. A társtetteség megítélésével kapcsolatban a 4/2007. Büntető Jogegységi Határozat további útmutatásokat ad. „A garázdaság bűncselekménye társas elkövetésének törvényi tényállást megvalósító alanyai önálló tettesek nem lehetnek. Az önálló tettesség akkor is kizárt, ha a csoportos elkövetés során egymás ellen lépnek fel.” Akkor is helye van tehát a társtettesként való elkövetésnek, ha az elkövető személyek magatartása egymással ellentétes érdekkörű, hiszen a megítélés szempontjából az a lényeges, hogy a szándékegység a közösségi normák kihívó sérelmére terjed ki, vagyis a szándékegység a jogtárgy-sérelem tekintetében állapítható meg, és nem az alapján, hogy a konkrét, személy elleni magatartás kire irányul.⁸¹ A BH2023. 36. számú döntés is megerősíti ezt az álláspontot, és rögzíti, hogy a csoportosan elkövetett garázdaság büntette csak a szándékegységben cselekvők terhére állapítható meg

A bűncselekmény csak szándékosan követhető el, egyenes és eshetőleges szándékkal is. Az elkövető tudatának át kell fognia a magatartásának kihívóan közösségellenes voltát, és azt is, hogy alkalmas arra, hogy az másokban megbotránkoztatást, riadalmat keltsen. Az elkövető csak az általa tanúsított erőszakos magatartásért tartozik felelősséggel, ha a szándéka még eshetőlegesen sem irányult megbotránkoztatás vagy riadalom keltésére.⁸² Fontos azonban kiemelni, hogy az elkövetés helye és körülményei a személyes indokból fakadó

⁸⁰ Az erőszak hiánya esetén szabálysértés megállapításának lehet helye.

⁸¹ A Büntető Törvénykönyv Magyarázata, i.m. 1050. o.

⁸² BH 1992. 83. A vádlott hajnalban, amikor az utcán senki nem tartózkodott, azért törte be az üzlet kirakatát, mert a tulajdonoson bosszút akart állni.

megbotránkozató magatartást is tényállásszerűvé tehetnek.⁸³ A tényállás célzatot, illetve motívumot nem tartalmaz.

A bűncselekmény az elkövetői magatartás tanúsításával befejezetté válik, mivel a tényállás eredményt nem követel meg. Az előkészület nem büntetendő, a kísérletnek csak az elvi lehetősége áll fenn, a gyakorlatban ez szinte kizárt.

4.4. Minősített esetek

Amíg a régi Btk.-ban a bűncselekmény minősített eseteit a jogalkotó két súlyossági fok szerint differenciálta, a hatályos törvény 339. §-ának (2) bekezdése öt minősített esetet taglal, amelyek egységesen három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendők. Így súlyosabban minősül a garázdaság, ha azt

- csoportosan követik el, tehát a Btk. 459. § (1) bekezdése 3. pontja értelmében az elkövetésben legalább három személy részt vesz. Ezzel az elkövetési minőséggel kapcsolatban a már említett 4/2007. BJE szabályait is figyelembe kell venni, tehát irreleváns a megítélés szempontjából az a tény, hogy a magatartást megvalósító csoport tagjai egymás ellen lépnek fel. A csoportos elkövetés minősített esetként való kiemelésének oka a társas elkövetési mód alapvető jellegéből adódik, mégpedig abból, hogy a tettesek tevékenysége egymásra bátorítólag hat, illetve a magatartást észlelő személyekben nagyobb félelmet kelthet. A csoportos elkövetés megállapításának akkor van helye, ha a csoport tagjai a bűncselekmény helyszínén, vagy annak közelében (azonos alkalommal, jól körülhatárolható térbeli és időbeli határok közt együttműködve) vesznek részt a cselekmény véghezvitelében.⁸⁴

- a köznyugalmat súlyosan megzavarva követik el. Ebben az esetben a tényállás által védett jogtárgy sérelme ténylegesen bekövetkezik. A bírói gyakorlat szerint a köznyugalom súlyos megzavarásához az szükséges, hogy a veszélyhelyzetből eredménnyé átalakult megbotránkoztatás vagy riadalom olyan mértéket öltön, ami az emberek nagy számát érinti, így például egy község, egy városnegyed lakóinak nyugalma, közhangulatát jelentős mértékben hátrányosan befolyásolja, illetőleg az említett szélesebb személyi körben az elkövető cselekménye pánikot vagy rémületet keltsen.⁸⁵ Külön figyelmet kapott a köznyugalom súlyos megzavarása a következő eset kapcsán is: a Legfelsőbb Bíróság - a megyei bíróság ítéletének az indoklásában írtakkal összhangban - úgy látta, hogy a vádlottak cselekménye Ó. község

⁸³ BH 1983 434. A bíróság megállapította az eshetőleges szándékot annak az elkövetőnek a terhére, aki az ingyenes belépés megatagadása miatt a strandpénztárost bántalmazta és erre többen felfigyeltek.

⁸⁴ A Büntető Törvénykönyv Magyarázata, i.m.1050. o.

⁸⁵ BH 1993. 407.

lakóinak a nyugalma jelentősen és tartósan megzavarta: a falu központi területén kirobbantott súlyos, emberhalállal végződő tömegverekedés, a vádlottak gátlástalansága és vandalizmusa rémületet, félelmet váltott ki. Minthogy a cselekmény - körülményei és lezajlásának módja folytán - egy egész falu közösségének nyugalma és biztonságérzetét megzavarta, a Legfelsőbb Bíróság a fellebbezéssel érintett vádlottak cselekményét-a megyei bíróság ítéletében megjelölt csoportos elkövetés, mint minősítő körülmény mellett - a Btk. 271. §-a (2) bekezdésének *b*) pontja szerint a köznyugalma súlyosan megzavarva elkövetétként is minősítette.⁸⁶

- fegyveresen követik el, így a Btk. 459. § (1) bekezdés 5. pontja alapján, aki működőképes lőfegyvert, robbanóanyagot, robbantószer, robbanóanyag vagy robbantószer felhasználására szolgáló készüléket tart magánál, vagy a bűncselekményt ezek utánzatával fenyegetve követi el.

- felfegyverkezve követik el, tehát a Btk. 459. § (1) bekezdés 6. pontjára figyelemmel az elkövető az ellenállás leküzdése vagy megakadályozása érdekében az élet kioltására alkalmas eszközt tart magánál.

- nyilvános rendezvényen vagy gyűlésen követik el. A nyilvános rendezvény és gyűlés fogalmára a tanulmány során már utaltam, ezek tekintetében a Btk. 459. § (1) bekezdés 24. és 24a. pontjában írt értelmező rendelkezés ad iránymutatást.

4.5. Elhatárolási és halmazati kérdések

A garázdaság szubszidiárius jellegéből adódik, hogy különös hangsúlyt kell fektetni a cselekménnyel kapcsolatos halmazati kérdések vizsgálatára. A Btk. megfogalmazása szerint „bűnhalmazat az, ha az elkövető egy vagy több cselekménye több bűncselekményt valósít meg, és azokat egy eljárásban bírálják el.”⁸⁷ A halmazattal kapcsolatban több elméleti nézőpont is kialakult a szakirodalomban. Földvári József véleménye szerint „halmazat megállapítása csak akkor lehetséges, ha valakinek a magatartása (vagy magatartásai) a társadalomra több vonatkozásban is veszélyes, több törvényi tényállásnak is megfelel, és az elkövetőt mindegyik vonatkozásban bűnösség is terheli.” Békés Imre álláspontja ezzel kapcsolatban az, hogy akkor beszélünk bűnhalmazatról, ha az elkövetőt több bűncselekmény elkövetése terheli, és e bűncselekmények miatt egy eljárásban vonják felelősségre. Nagy Ferenc és Tokaji Géza ezeket azzal egészítette ki, hogy figyelemmel kell lenni a bírósági gyakorlatra is, amely több kivételt is kialakított a halmazattal kapcsolatban. Álláspontjuk szerint csak a konkrét különös részi

⁸⁶ BH 1996. 515.

⁸⁷ 2012. évi C. tv. 6. § (1) bekezdés

tényállások egybevetését követően lehetséges eldönteni azt, hogy a terhelt magatartása halmazatként értékelhető-e vagy pedig nem.⁸⁸

A halmazatnak a jogi szakirodalom több fajtáját is megkülönbözteti. Különbséget kell tenni alaki és anyagi; homogén és heterogén; illetve valóságos és látszólagos halmazat között. Mivel a garázdaság bűncselekményénél hangsúlyos szerepet kap, sőt mondhatni problematikus kérdés a halmazati kérdések vizsgálata, ezért a dolgozatomban is részletesen kitérek a halmazat, mint jogi fogalom vizsgálatára, és ezt követően a garázdasággal kapcsolatban felmerülő halmazati problematikára.

Alaki halmazatról akkor beszélünk, ha az elkövető egyetlen magatartása valósít meg több bűncselekményt. Amennyiben több magatartása valósít meg több bűncselekményt, akkor anyagi halmazat jön létre.

Homogén halmazatról akkor van szó, ha az elkövető ugyanazt a törvényi tényállást valósítja meg többször, míg heterogén a halmazat abban az esetben, ha a terhelt magatartása több törvényi tényállásba ütközik.

A harmadik megkülönböztetés a valóságos és a látszólagos halmazat közti differenciálás. A kettő közti különbség az, hogy látszólagos halmazat esetén nincs lehetőség több bűncselekmény miatti felelősség megállapítására.

A garázdaság tényállása szempontjából a legnagyobb problémát a látszólagos halmazat megállapítása jelenti. Látszólagos halmazatról tehát akkor beszélünk, ha „az elkövető egy vagy több magatartása beleillik két vagy több törvényi tényállásba, de ezek közül az egyiknek a megállapítása kizárja a többit.”⁸⁹ A látszólagos halmazaton belül beszélhetünk látszólagos alaki, illetve látszólagos anyagi halmazatról.

A látszólagos alaki halmazatnak a következő esetei vannak:

- Specialitás: Ez „akkor jön létre, ha a cselekmény több olyan Különös részi törvényi tényállásba ütközik, amelyek egymással az általános és a különös viszonylatában állnak.” Ebben az esetben a klasszikus *lex specialis derogat legi generali* elve alapján a különös szabályt kell figyelembe venni a minősítés során.⁹⁰
- Konzumpció: Ebben az esetben a súlyosabb jogtárgyat sértő cselekmény elnyeli az enyhébb jogtárgyat sértőt. Ilyen eset például, amikor az emberölés kísérlete elnyeli az ahhoz kapcsolódó befejezett súlyos testi sértést.

⁸⁸ A Büntető Törvénykönyv Magyarázata, Complex Kiadó Jogis és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest 2009. 68. o.

⁸⁹ i.m. 70. o.

⁹⁰ i.m. 55. o.

- Szubszidiaritás: Akkor beszélünk róla, ha valamely törvényi tényállás alkalmazására akkor kerül sor, amennyiben súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg.

- Az alternativitás akkor teremt látszólagos halmazatot a Büntető Törvénykönyv Magyarázata szerint, „ha a cselekmény más bűncselekmény törvényi tényállásába is beleütközik és a jogalkotó erre az esetre kizárja mindkét cselekmény együttes megállapítását.”⁹¹

A látszólagos anyagi halmazat esetei a következőek:

- Büntetlen előcselekmény: Ilyen például, amikor a terhelt először csak megkísérli, ezután egy másik cselekménnyel be is fejezi ugyanazt a bűncselekményt. Ebben az esetben a kísérleti stádiumú cselekmény miatt az elkövető nem büntetendő külön.

- Büntetlen utócselekmény: Nem büntetendő például a tolvaj azért, ha a lopott dolgot utólag megsemmisíti.

- Önálló rész-cselekmény: A cselekmény előkészületi stádiuma a befejezett cselekmény esetén.

- Összeolvadás: Például ugyanazon sértett sérelmére, azonos alkalommal elkövetett erőszakos közöszülés és a szemérem elleni erőszak büntetéként anyagi bűnhalmazata látszólagos, ezért a cselekményt egységesen erőszakos közöszülés büntetéként kell minősíteni a BH 1997. 158. érvelése szerint. A BH 1991. 339. I. alapján, ha a dolog elleni erőszakkal a sértett lakásába lopási szándékkal behatoló elkövető rablást valósít meg, ez utóbbi büntetettbe beleolvad a lopás, ezért a bűnhalmazat megállapításának nincs helye.

- Büntetlen eszköz-cselekmény: Erre a tipikus példát a BH 1996. 290. III. -ban találhatjuk, miszerint, ha az elkövető az intellektuális közokirat-hamisítást úgy valósítja meg, hogy a hatóságot valamely hamis magánokirat felhasználásával téveszti meg: csupán az intellektuális közokirat-hamisítás megállapításának van helye; az ehhez szükségszerűen megvalósuló magánokirat-hamisítás megállapítására nem kerülhet sor.⁹²

A garázdaság a fent említett szubszidiárius bűncselekmények közé tartozik, így különösen problematikus a testi sértéssel és a rongálással fennálló halmazati kapcsolata. Ezzel foglalkozik részletesen a Kúria 34. számú BK véleménye. A vélemény főszabályként rögzíti, hogy bűnhalmazat létesül, ha az elkövető egy cselekménnyel a garázdaság, valamint a testi sértés vagy a rongálás törvényi tényállását is megvalósítja, feltéve, hogy a testi sértés vagy a rongálás törvényi büntetési tétele nem súlyosabb, mint a garázdaságé. Ennek vizsgálata során a Kúria állásfoglalása szerint a konkrét garázdaság elkövetési magatartásából kell kiindulni, konkrétan abból az irányból, hogy az erőszakos magatartás személy vagy dolog ellen irányult,

⁹¹ i.m. 55. o.

⁹² i.m. 71-72. o.

illetve figyelembe kell venni ezen erőszakos magatartások jellegét és kvázi eredményét. Ezek vizsgálatával állapítható meg a konkrét ügyben, hogy a garázdasággal egyidejűleg megvalósított rongálás vagy könnyű testi sértés vétsége bűnhalmazatban áll-e a garázdaság vétségével.

III. A garázdaság szabálysértése

Ahogy az a garázdaság, mint társadalomra veszélyes cselekmény történeti fejlődésből kitűnik, a büntetőjogi értékelést mindig követte a cselekmény kisebb súlyú, pusztán kihágási, szabálysértési értékelése. A differencia időről időre változott, a jelenleg is hatályos szabályozás elődjének tekinthető szabálysértési tényállást a 2005. január 27-i hatályba lépett, 2004. évi CXXXIX. törvény 2.§-a iktatta be a szabálysértésekről szóló 1999. évi LXIX. törvénybe, amely egészen addig az időpontig a rendzavarás tényállásán belül szabályozta a garázda jellegű magatartást. A korábbi törvény megfogalmazásával lényegében megegyezik a jelenleg hatályos, a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény garázdaság tényállása. A jogszabály 170. §-a így határozza meg a garázdaság szabálysértését: „Aki olyan kihívóan közösségellenes magatartást tanúsít, amely alkalmas arra, hogy másokban megbotránkozást vagy riadalmat keltsen, szabálysértést követ el.” A megfogalmazás hűen követi a Btk. szóhasználatát, így a tartalmi elem az ott leírtaknak felel meg. A szabálysértési alakzat differentia specificája, hogy ebben az esetben az elkövetés módjából hiányzik a bűncselekményi alakzat esetében konjunktív megvalósulási feltételként szükséges erőszakos jelleg.

Összegzés

A garázdaság bűncselekményének jelenleg hatályos szabályozása túlélt számos, jogfelfogásbeli változást, lényegét tekintve azonban alig változott az elmúlt évtizedek alatt. Tanulmányomban kitértem erre a történeti fejlődésre, valamint a Btk. 339. §-ának mélyreható elemzésére. Értekezésem során vizsgáltam a garázdaság jogtárgyának értelmezésbeli problematikáját, illetve az ezzel kapcsolatos szakirodalmi nézőpontokat, a bűncselekmény joggyakorlatbeli sajátosságait, különös tekintettel a tényállási elemek megítélése kapcsán kialakult joggyakorlatra. Számos példával bizonyítottam, hogy nincs szisztematikus jogalkalmazási gyakorlat, ennek oka pedig a tényállási elemek egzaktságának a hiánya, illetve a cselekmény szubszidiárius jellege. Megvizsgáltam a garázdaság bűncselekménye és a szabálysértési alakzat közötti legfontosabb különbségeket is. Összeségében jól látható, hogy a

garázdaság bűncselekményét a mai napig is olyan bizonytalanság övezi, amely alapján megalapozottan kijelenthető, hogy szükséges lenne a törvényi tényállás további finomítása a jogértelmezés egységesítése, és a jogbiztonság megteremtése érdekében. Egyetértek Nagy László Tibor álláspontjával, miszerint szükséges *„a kiszámíthatatlan, több határozatlan jogfogalmat tartalmazó, a normavilágosságot sértő, parttalan, gumijogszabály-jellegű tényállás szűkítése, a határkövek egyértelműbb kijelölése.”*⁹³

⁹³ Nagy László Tibor: Garázdaság, tegnap, ma, holnap. Miskolci Jogi Szemle 2019 14. évfolyam 2. különszám 2. kötet 243-252. old.

Irodalomjegyzék

1. A Büntető Törvénykönyv Magyarázata, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest 2009
2. Balla Zoltán: A belső rend és a közrend fogalma a jogszabályokban. Belügyi Szemle. 2000. 2. sz.
3. Békés Imre: A garázdaság. Magyar Jog 1955. 11. sz.
4. Bodgál Zoltán – Pintér Jenő: A közbiztonság és a közrend elleni bűntettek, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest 1971
5. Demeter Vilmos: A garázdaság. Magyar jog 1964. 2. sz.
6. Edvi Illés Károly dr., A Büntőtörvénykönyv magyarázata, Második kötet, Révai testvérek kiadása, Budapest 1894
7. Erdész László: A garázdaság büntette a szovjet és a magyar jogban. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest 1958
8. Erdősy Emil-Földvári József-Tóth Mihály (szerk.: Tóth Mihály): Magyar büntetőjog Különös rész. Osiris Kiadó, Budapest 2007
9. Gaskó Béla: Közösségellenesség és halmazat garázdaság esetén. Magyar Jog 1964. 1. sz.
10. Görgényi Ilona: A viktimológia alapkérdései. Osiris Kiadó, Budapest 2001
11. Görgényi Ilona: A viktimológia. In: (szerk.: Gönczöl – Korinek – Lévai) Kriminológiai ismeretek – Bűnözés – Bűnözéskontroll. Corvina, Budapest 1996
12. Hajdu Lajos: Az első (1795-ös) magyar büntetőkódex tervezet, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest 1971
13. Hornyák Szabolcs: A köznyugalom elleni bűncselekmények, PhD. értekezés 2010 (<https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/15670/hornyak-szabolcs-tezis-hun-2010.pdf?sequence=2&isAllowed=y>, letöltve 2024. február 16.)
14. Juhász Zsuzsanna-Karsai Krisztina- Maráz Vilmosné- Nagy Ferenc- Szomora Zsolt-Vida Mihály (szerk.: Nagy Ferenc): A magyar büntetőjog különös része. hvgorac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2009
15. Kántás Péter: A bagatellkriminalitás természete, Magyar Jog 1995. 7. sz.
16. Kecskés László: „Jó lovassal a nyeregben a zabolátlan ló is megfegyelmezhető”. In: Tanulmányok Dr. Földvári József professzor 80. születésnapja tiszteletére (szerk.: Gál István László-Hornyák Szabolcs) Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs 2006
17. Kereszty Gábor: Néhány megjegyzés a garázdaság büntetétéhez. Magyar Jog 1957. 5. sz.

18. Kovács Lajos: Néhány gondolat a garázdaságról és jogalkalmazási tapasztalatairól. Magyar Jog, 1982 10. sz.
19. Mádl Ferenc – Vékás Lajos: Nemzetközi magánjog és a nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga, Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., Budapest, 2004
20. Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez (szerk.: Karsai Krisztina) Wolters Kluwer Hungary Kft., Budapest, 2024.
21. Nagy László Tibor: Garázdaság, tegnap, ma, holnap. Miskolci Jogi Szemle 14. évfolyam 2. különszám 2. kötet 2019
22. Nagy László Tibor: A garázda jellegű bűnözés büntetőjogi és kriminológiai aspektusai, PhD értekezés 2009 (<http://midra.uni-miskolc.hu/document/5686> letöltve: 2024. február 16.)
23. Nyiri Sándor: A közrend és a közbiztonság. Rendészeti Szemle 1994. 10. sz.
24. Salgó László: Az új típusú biztonság, a magyar és egyes európai rendőrségek összehasonlításának alapkérdései, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest 1994
25. Sántha Ferenc: A közrend elleni bűncselekmények. In: Fehér Lenke- Görgényi Ilona- Gula József- Horváth Tibor-Lévay Miklós-Sántha Ferenc-Váradi Erika (szerk.: Horváth Tibor-Lévay Miklós): Magyar büntetőjog Különös rész. Complex, Budapest, 2009
26. Szamel Lajos: A rendészet és a rendőrség jogi szabályozásának elméleti alapjai. Rendészeti Tanulmányok 1992. 1. sz.
27. Vigh József – Gönczöl Katalin – Kiss György.: Erőszakos bűncselekmények és elkövetőik. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1973

Felhasznált jogszabályok

1. 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről
2. 2009. évi LXXX. törvény Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról
3. 1994. évi LXXI. törvény a választottbíráskodásról
4. 1979. évi 13. tvr. a nemzetközi magánjogról
5. 1999. évi LXIX. törvény a szabálysértésekről
6. 2004. évi CXXXIX. törvény a szabálysértésekről szóló 1999. évi LXIX. törvény módosításáról
7. 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről
8. 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről